

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Kowala 2023

Zamawiający:

Gmina Kowala
ul. Marii Walewskiej 7
26-624 Kowala

Wykonawca:

Westmor Consulting Urszula Wódkowska
Biuro: ul. Królewiecka 27, 87-800 Włocławek
Siedziba: ul. 1 Maja 1A, 87-704 Bądkowo

Zespół autorów pod kierownictwem Karoliny Drzewieckiej – Kierownika Projektu:
Joanna Kaszubska – Konsultant
Mateusz Grzelak – Młodszy Analityk

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Wnioski z diagnozy.....	9
1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy.....	9
1.2. Analiza SWOT	14
1.3. Potencjał gminy.....	16
1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe	17
2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań	18
3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	34
4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Kowala.....	39
5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.....	43
6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Kowala	46
7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	47
8. Ramy finansowe i źródła finansowania	50
Spis tabel i rysunków.....	60

Wstęp

Strategia rozwoju jest planem osiągnięcia długofalowych zamierzeń, implikując przejście ze stanu istniejącego do pożądanego, wyrażonego w wizji rozwoju. Strategia rozwoju stanowi najważniejszy dokument przygotowywany przez samorząd gminny, który określa priorytety i cele rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki.

Niniejszy dokument strategiczny stanowi również podstawę do opracowania i wdrażania projektów współfinansowanych m.in. ze środków zewnętrznych.

W ramach prac nad strategią rozwoju przeprowadzono diagnozę, której celem była analiza potencjału społeczno-gospodarczego gminy Kowala, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania. Diagnoza jest punktem wyjścia do konstruowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i działań¹.

W oparciu o wnioski z przeprowadzonej analizy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy w Strategii Rozwoju przedstawiono plan działań do 2030 roku. Określone zostały następujące elementy: misja i wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne oraz sposób realizacji i finansowania Strategii, ze wskazaniem podmiotów zaangażowanych w jej wdrażanie. Ponadto przedstawiono działania, które pozwolą osiągnąć zakładane długookresowe cele strategiczne.

Uwarunkowania programowe

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 stanowi dokument bazowy, który określa, jakie działania powinny być wdrażane, aby wspierać dalszy rozwój gminy, przede wszystkim w sferze społecznej i gospodarczej, ale także wpływać na ożywienie sfery kulturalnej i turystycznej z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju. Przy jej formułowaniu, pod uwagę wzięto założenia obowiązujących dokumentów strategicznych wyższego rzędu, tj.:

- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.,
- Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022,
- Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze,
- Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku,
- Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+.

¹ Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 stanowi odrębny raport. W niniejszej Strategii uwzględniono najważniejsze wnioski z diagnozy.

Poniżej dokonano opisu zgodności założeń strategicznych Gminy z dokumentami wyższego rzędu.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. 2017 poz. 260). Głównym celem Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

W dokumencie określono następujące cele szczegółowe:

- cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną,
- cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony,
- cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Cele zakładane do realizacji przez Gminę Kowala wpisują się w cele i kierunki działań zawarte w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, głównie w cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, kierunek interwencji – zwiększenie efektywności programowania rozwoju poprzez zintegrowanie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego oraz zapewnienie realnej partycypacji społecznej, a także Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, kierunki interwencji – aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta, rozwój obszarów wiejskich i wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz ich zdolności do współpracy z partnerami na rzecz rozwoju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

Jest to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. i został przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 102 z dnia 17 września 2019 r. (M.P. 2019 poz. 1060). Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 rozwija postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Powyższy cel realizowany jest poprzez trzy cele szczegółowe polityki regionalnej:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Założenia strategiczne Gminy Kowala zostały określone z uwzględnieniem postanowień Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku

Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 105 z dnia 24 września 2019 r. (M.P. z 2019 r. poz. 1055).

Cel główny Strategii brzmi: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu uczestników i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Zrealizowanie powyższego celu wymagać będzie osiągnięcia następujących kierunków interwencji:

- kierunek interwencji 1: budowa zintegrowanej, wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce;
- kierunek interwencji 2: poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym;
- kierunek interwencji 3: zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności;
- kierunek interwencji 4: poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów;
- kierunek interwencji 5: ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko;
- kierunek interwencji 6: poprawa efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.

Założenia strategiczne Gminy Kowala, obejmujące wykorzystanie potencjału ze względu na położenie i dostępność komunikacyjną, a także dalsze prace w zakresie rozwoju i modernizacji infrastruktury drogowej, wpłyną na osiągnięcie celu głównego Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

Program przyjęty został uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Głównym celem Programu jest: Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.

Powyższy cel realizowany będzie przez trzy następujące cele szczegółowe:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Jednym z celów operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 jest wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa, w ramach którego wyznaczono takie kierunki działań jak ochrona zasobów kulturowych oraz poszerzenie oferty kulturalnej. Zgodnie z powyższymi oba dokumenty są ze sobą spójne.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Strategia przyjęta została uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.

Celem głównym określonym w Strategii wojewódzkiej jest zapewnienie wysokiej jakości życia przez trwałą i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska.

Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez realizację działań w czterech obszarach tematycznych rozwoju, dla których określone zostały następujące cele główne i operacyjne:

- obszar Gospodarka; Cel rozwojowy: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze,
- obszar Dostępność; Cel rozwojowy: Dostępne i mobilne Mazowsze,
- obszar Środowisko i energetyka; Cel rozwojowy: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze,
- obszar Społeczeństwo; Cel rozwojowy: Mazowsze zintegrowane społecznie
- obszar Kultura i Dziedzictwo; Cel rozwojowy: Mazowsze bogate kulturowo.

Wyżej wymienione cele na szczeblu wojewódzkim są spójne z celami rozwojowymi określonymi przez Strategię Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030. Realizacja ich założeń wpłynie na osiągnięcie zakładanych efektów na terenie gminy i województwa mazowieckiego.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku

Strategia przyjęta została uchwałą nr 503/XLVIII/2022 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 21 października 2022 roku.

Wizją rozwoju powiatu jest: Powiat Radomski to miejsce bezpieczne i przyjazne, którego mieszkańcy tworzą nowoczesną wspólnotę świadomą swojej tożsamości lokalnej.

W Strategii określono 3 następujące cele strategiczne i przypisane im cele operacyjne:

- Cel strategiczny I: Zapewnienie mieszkańcom Powiatu wysokiego standardu życia poprzez podnoszenie jakości i dostępności usług w obszarze zdrowia, edukacji i pomocy społecznej:
 - 1.1: Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

- 1.2: Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu,
- 1.3: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu.
- Cel strategiczny II: Zrównoważony i spójny rozwój przestrzenny Powiatu przy zachowaniu jego walorów przyrodniczych:
 - 2.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców,
 - 2.2: Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców,
 - 2.3: Poprawa stanu środowiska naturalnego.
- Cel strategiczny III: Wzrost konkurencyjności Powiatu dzięki wykorzystaniu jego potencjału gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego:
 - 3.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu,
 - 3.2: Rozwój infrastruktury turystycznej,
 - 3.3: Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej.

Przy opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 wzięto pod uwagę cele strategiczne i operacyjne Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku. Cele i kierunki działań wskazane w Strategii gminnej są spójne z zaplanowaną interwencją w ramach powyższego dokumentu. W związku z tym dokumenty są ze sobą zgodne.

Projekt Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+

W projekcie dokumentu przedstawiono proponowane scenariusze rozwoju mobilności miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia w horyzoncie czasowym do 2030 roku.

Wizja rozwoju obszaru brzmi: Gminy Obszaru Funkcjonalnego Radomia przestrzenią zintegrowanego systemu publicznego transportu zbiorowego uwzględniającego zapotrzebowanie mieszkańców na zrównoważone środki systemu transportowego jako Mobility as a Service, przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiego poziomu integracji z uwzględnieniem kwestii bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów.

W dokumencie przyjęto następujące cele:

- cel I: Budowa jednolitego systemu transportu publicznego, przyjaznego środowisku,
- cel II: Integracja zrównoważoną mobilnością w ramach GOFR,
- cel III: Spójny układ drogowy,
- cel IV: Planowanie przestrzenne uwzględniające zmniejszenie zapotrzebowania na korzystanie z samochodu osobowego, zapewniające komfort i bezpieczeństwo,
- cel V: Spójna sieć rowerowa i piesza,

- cel VI: Zintegrowana polityka parkingowa w GOFR uwzględniająca zrównoważoną turystykę i logistykę,
- cel VII: Promocja i edukacja dotycząca zrównoważonej mobilności miejskiej.

Zapisy Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 są w pełni zgodne z zapisami projektu Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Gmin Obszaru Funkcjonalnego Radomia 2030+. Oba dokumenty kładą nacisk na tworzenie długofalowych planów, które przyczynią się do harmonijnego i zrównoważonego rozwoju społeczeństwa oraz środowiska naturalnego.

Jednym z kluczowych założeń strategii rozwoju gminy jest stworzenie warunków sprzyjających wzrostowi ekonomicznemu, społecznemu i kulturalnemu, przy jednoczesnym minimalizowaniu negatywnych skutków dla środowiska. Podobnie w planie zrównoważonej mobilności miejskiej, głównym założeniem jest ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko, a także poprawa jakości życia mieszkańców. Zapisy te zachęcają do rozwijania systemów transportu publicznego, inwestowania w infrastrukturę dla rowerzystów i pieszych, promowania współdzielenia pojazdów oraz ograniczania emisji z pojazdów silnikowych.

Wspólne punkty obu strategii to m.in. dbałość o poprawę jakości powietrza, redukcję zanieczyszczeń, ograniczenie hałasu, zachęcanie do korzystania z ekologicznych środków transportu oraz promowanie idei zrównoważonego rozwoju. Wobec powyższego oba dokumenty są ze sobą spójne.

1. Wnioski z diagnozy

Zgodnie z art.10a ust.1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2023 poz. 1259 ze zm.) podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych. W ramach przeprowadzonej diagnozy dokonano analizy sfery społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Ponadto uwzględniono analizę zdolności inwestycyjnej Gminy i potencjału jakości życia, w tym wyniki badania ankietowego.

Kompleksowa diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Kowala na potrzeby opracowania niniejszej Strategii Rozwoju stanowi odrębny raport.

1.1. Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy **Podsumowanie sfery społecznej**

Liczba ludności na przestrzeni ostatnich lat zanotowała wzrost, co związane jest z dodatnim saldem migracji i sąsiedztwem Radomia, w którym zachodzi proces suburbanizacji. Przyrost naturalny notuje natomiast, w ostatnich latach, wartości ujemne.

Porównując powiat radomski, na przestrzeni lat 2018-2022 zaobserwowano na jego obszarze spadek liczby ludności o 0,60%. Odwrotna sytuacja występuje natomiast w odniesieniu do całego województwa mazowieckiego, gdzie obserwuje się wzrost liczby ludności, jednak związany jest on głównie z rozwojem osadnictwa na terenie większych aglomeracji miejskich, przede wszystkim warszawskiej, natomiast w pozostałej części województwa sytuacja przedstawia się podobnie lub nawet mniej korzystnie w stosunku do sytuacji gminy Kowala.

Na terenie gminy rośnie też liczba osób w wieku poprodukcyjnym, a maleje w wieku produkcyjnym, co wskazuje na postępujący proces starzenia społeczeństwa i jest to sytuacja spójna z tendencją kraju. Powyższe skutkować będzie w przyszłości przekształceniem sfery społeczno-gospodarczej oraz wzrostem obciążenia ekonomicznego społeczeństwa i koniecznością rozwoju infrastruktury opieki społecznej, opiekuńczej i zdrowotnej. W wyniku postępującego procesu starzenia się społeczeństwa, wśród beneficjentów pomocy społecznej coraz częściej będą osoby starsze, w tym o ograniczonej samodzielności, chore i niepełnosprawne. W obecnym stanie faktycznym i prawnym główny ciężar opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi spoczywa na ich rodzinach i bezpośrednio na jednostce samorządu terytorialnego w postaci realizacji zadań własnych, dlatego jednym z kluczowych zadań spoczywającym na Ośrodku Pomocy Społecznej staje się zapewnienie odpowiednich usług opiekuńczych dla mieszkańców gminy Kowala. Pozytywnym aspektem w ostatnich latach jest spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, jednak biorąc pod uwagę stosunek do liczby ludności w porównaniu do powiatu radomskiego i województwa mazowieckiego, liczba osób na obszarze gminy w dalszym ciągu jest wysoka.

W zakresie poziomu edukacji, wyniki uzyskiwane przez uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych na terenie gminy w egzaminie ósmoklasisty są w zdecydowanej większości wyższe od średniej dla powiatu radomskiego oraz niższe od średniej dla województwa mazowieckiego.

Na uwagę zasługuje również niższy odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarze gminy oraz brak żłobków. Sprawia to, że rodzice mają trudności w znalezieniu odpowiedniej opieki dla swoich dzieci do lat 3. Muszą oni szukać alternatywnych rozwiązań, co może być szczególnie problematyczne dla rodzin, które mają ograniczone środki finansowe.

Na terenie gminy prowadzone są różnorodne zajęcia, wydarzenia dla różnych grup wiekowych. Kluczową rolę w kształtowaniu oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej odgrywają: Gminna Biblioteka Publiczna w Kowali-Stępcinie oraz jednostki oświatowe a ich

działalność uzupełniają stowarzyszenia. Funkcjonuje tu rozwinięta infrastruktura sportowa oraz działa wiele organizacji pozarządowych realizujących działania w sferze sportu i rekreacji.

Gmina Kowala posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki wypoczynkowej. Do walorów turystycznych zaliczyć można: zachowane dziedzictwo kulturowe, bogatą historię, korzystne położenie oraz walory krajoznawcze z zachowanymi naturalnymi krajobrazami.

Elementem podnoszącym atrakcyjność gminy są przebiegające przez jej teren szlaki turystyczne oraz rozwinięta oferta noclegowo-gastronomiczna.

Na obszarze gminy dostęp do specjalistycznej opieki medycznej jest ograniczony. Podstawową opiekę zapewnia jeden ośrodek zdrowia.

Do pozytywnych aspektów zaliczyć można również wzrost aktywności społecznej mieszkańców przejawiający się poprzez rosnącą frekwencję wyborczą na przestrzeni ostatnich lat oraz liczbę funkcjonujących organizacji pozarządowych. Udział mieszkańców w wyborach, czy uczestnictwo i działalność w stowarzyszeniach o charakterze kulturalnym, ekologicznym i społecznym wpływa również na promocję regionu. Wobec tego istotna jest intensyfikacja działalności kulturalnej i społecznej, poprzez tworzenie miejsc i warunków do spotkań, społecznej integracji, aktywizacji, pielęgnowania lokalnych wartości i tradycji. Wsparcie aktywności społecznej wpływa pozytywnie na wzrost samoświadomości lokalnej mieszkańców oraz przyczynia się do budowania kapitału społecznego.

W zakresie bezpieczeństwa zidentyfikowane problemy nie odbiegają znacząco od tych, które występują w innych gminach. Gminy Kowala uznawane jest za miejsce spokojne.

Podsumowanie sfery gospodarczej

Istotną rolę w gospodarce gminy Kowala odgrywa rolnictwo. Koncentracja obiektów handlowo-usługowych występuje w miejscowości Kowala-Stępocina.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby podmiotów gospodarczych oraz spadek bezrobocia, co wiąże się z rozwojem gospodarczym tutejszych obszarów. Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej na przestrzeni analizowanych lat może przynieść korzyści dla gminy. Przedsiębiorstwa generują nowe miejsca pracy, co może wpłynąć na zmniejszenie bezrobocia w regionie. Ponadto poprawi to sytuację finansową gminy – zwiększą się jej dochody, poprzez płacone podatki i opłaty lokalne. Na terenie gminy dominują mikroprzedsiębiorstwa, które są w stanie dostosować swoją ofertę i strategię marketingową do specyfiki lokalnego rynku. Mikroprzedsiębiorstwa są ważnym źródłem zatrudnienia i rozwoju lokalnego, jednak z drugiej strony, ich niewielka skala działalności może utrudniać rozwój i konkurowanie z większymi firmami na rynku krajowym i międzynarodowym. Na obszarze gminy nie została wyznaczona strefa inwestycyjna.

Podsumowanie sfery przestrzennej

Gmina posiada atrakcyjne położenie geograficzne, tj. w sąsiedztwie Radomia oraz komunikacyjne, tworzone przez główne szlaki drogowe tj. drogę ekspresową S7. Podstawowym zagrożeniem jest rosnące natężenie ruchu na powyższej drodze.

Północne tereny obszaru gminy, podlegają procesowi suburbanizacji tj. rozwojowi osadnictwa. Na pozostałym obszarze przeważa rolnictwo. Głównym ośrodkiem usługowo-społecznym jest miejscowość Kowala-Stępcina, gdzie skupiona jest większość usług społecznych.

Pod względem środowiskowym, obszar gminy posiada umiarkowane walory przyrodnicze. Lesistość wynosi poniżej średniej wartości dla województwa mazowieckiego i kraju. Na terenie gminy nie występują duże kompleksy leśne. Większe skupiska lasów zlokalizowane są w okolicach miejscowości Kowala, Kosów, Rożki, Dąbrówka Zabłotnia, Romanów, Grabina oraz Huta Mazowskańska. W składzie gatunkowym dominuje sosna, brzoza i olcha. Z form ochrony przyrody na obszarze gminy wyznaczone zostały obszar chronionego krajobrazu Łża-Makowiec, 2 użytki ekologiczne oraz 4 pomniki przyrody.

Przeważają gleby dobrej i średniej jakości, wobec czego gmina posiada potencjał dla rozwoju produkcji rolniczej.

Stan środowiska przyrodniczego ocenić można jako średni. Na obszarze gminy występuje zanieczyszczenie powietrza oraz zły stan wód powierzchniowych. Pozytywnym aspektem jest natomiast dobry stan wód podziemnych oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, głównie instalacji fotowoltaicznych. Ponadto realizowane są również działania na rzecz poprawy jakości powietrza.

Na obszarze gminy obowiązuje dokument o nazwie „II Aktualizacja Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły” ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2023 r., poz. 300). Znajdują się w nim działania dla gmin, zmierzające do poprawy stanu wód. Zadaniem przypisanymi do kompetencji gminy są:

- realizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych,
- uporządkowanie i poprawa infrastruktury związanej z gospodarką ściekową na obszarze gminy poza aglomeracjami,
- aktualizacja programu ochrony środowiska pod kątem poprawy efektywności dotyczącej ograniczania dopływu zanieczyszczeń do JCWP.

Pod względem hydrologicznym obszar gminy należy do zlewni rzeki Wisły. Poniżej przedstawiono jednolite części wód powierzchniowych (jcwp), których zlewnie znajdują się na terenie gminy.

- Mleczna (RW20001025269),
- Szabasówka do Kobyłki (RW20001025223),
- Modrzejowianka do Kobyłki (RW200010236639),
- Garlica (RW200010252269).

Ocena stanu wód z 2021 r. wykazała, że jcwp, w których obszarze leży gmina Kowala, odznaczają się złym stanem wód.

Według Map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego dostępnych na stronie internetowej Informatycznego Systemu Osłony Kraju na terenie gminy Kowala nie występuje obszar szczególnego zagrożenia powodzią od rzek.

Według podziału Polski na 174 jednolite części wód podziemnych (jcwpd), teren gminy leży na obszarze dwóch jcwpd: obejmująca dominującą większość terenu gminy PLGW200087 oraz obejmująca południowy fragment gminy PLGW200086.

Kompleksowa ocena stanu (chemicznego i ilościowego) jcwpd badanych w ramach monitoringu diagnostycznego w roku 2019, wykonana przez PIG-PIB, wykazała stan ogólny dobry jcwpd PLGW200087 i PLGW200086.

Dodatkowo cały obszar gminy Kowala leży w obszarze udokumentowanego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 405 Niecka Radomska.

Na terenie gminy następuje rozwój mieszkalnictwa. Standard mieszkań jest zróżnicowany, ale obserwuje się poprawę stanu technicznego zasobu mieszkaniowego. Ponadto na rozwój mieszkalnictwa na danym terenie wpływ ma również jego uzbrojenie w infrastrukturę techniczną.

Na obszarze gminy nie występuje sieć kanalizacyjna. Infrastrukturę kanalizacyjną stanowią przydomowe oczyszczalnie ścieków i zbiorniki bezodpływowe. W roku 2023 rozpoczęła się budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Trablice. Stan wyposażenie w sieć wodociągową jest natomiast wysoki. Do sieci wodociągowej podłączonych jest około 99,6% budynków mieszkalnych. Wskazuje to na dużą dysproporcję pomiędzy poziomem skanalizowania i zwodociągowania gminy.

Na tutejszym terenie funkcjonuje sieć gazowa. Brak jest natomiast sieci ciepłowniczej. Budynki ogrzewane są z indywidualnych i lokalnych kotłowni zasilanych głównie węglem. Cały obszar gminy jest zelektryfikowany i istnieje tutaj uporządkowany system gospodarki odpadami. Głównym istniejącym elementem systemu energetycznego na terenie gminy są linie 220 kV Kozienice-Puławy, Rożki -Puławy oraz Rożki – Kielce. W ramach regulaminu, właściciele nieruchomości są zobowiązani do utrzymania czystości oraz porządku na terenach swoich posesji.

1.2. Analiza SWOT

Poniżej przedstawiono tabele, w których określono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, które wywierają wpływ na dalszy rozwój gminy.

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby ludności, • dodatnie saldo migracji, • spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej, • dostęp do edukacji podstawowej i opieki przedszkolnej, • dostęp do infrastruktury sportowej i kultury, • dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej, • aktywność społeczna mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> • ujemny przyrost naturalny, • rosnący udział ludności w wieku poprodukcyjnym, • brak funkcjonujących żłobków i klubów dziecięcych na obszarze gminy, • niewystarczająca ilość instytucji dla osób starszych i niepełnosprawnych.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – napływ nowych mieszkańców, – urozmaicanie oferty kulturalnej oraz zwiększanie dostępności kultury, – rosnąca aktywność i poziom integracji mieszkańców w wyniku realizowanych projektów, – utrzymanie się pozytywnych tendencji dotyczących podnoszenia poziomu wykształcenia wśród mieszkańców, – nowe możliwości udzielenia pomocy osobom potrzebującym, – rozwój instytucji pomocowych oraz zwiększenie świadomości uczniów i mieszkańców na temat ich istnienia, – pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na zapobieganie wykluczeniu społecznemu. 	<ul style="list-style-type: none"> • postępujący proces starzenia się społeczeństwa, • konkurencyjne wydarzenia kulturalne i sportowe w innych gminach, • bierność osób objętych pomocą społeczną i nasilanie się postaw roszczeniowych, • wykluczenie społeczne osób niepełnosprawnych w przypadku braku objęcia ich działaniami w tej kwestii, • zjawisko „dziedziczenia bezrobocia” i wyuczony bezradności.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost liczby podmiotów gospodarczych, • zmniejszający się poziom bezrobocia. 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszająca się liczba osób w wieku produkcyjnym.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość wykorzystania naturalnych zasobów gminy dla rozwoju turystyki, – budowa nowych zakładów na terenie gminy przez podmioty krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszająca się opłacalność produkcji rolnej, • wzrost kosztów budowy infrastruktury technicznej pod rozwój terenów inwestycyjnych,

	<ul style="list-style-type: none"> • konkurencyjność inwestycyjna pobliskich ośrodków miejskich, przede wszystkim Radomia.
--	---

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura)

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne, • • inwestycje w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego, • przebiegająca przez obszar gminy droga ekspresowa S7, • wyznaczone na obszarze gminy formy ochrony przyrody, • występujące obiekty zabytkowe, • pozyskiwanie przez Gminę środków pozabudżetowych, • • przewaga dobrych jakościowo gleb, • wysoki stopień zwodociągowania gminy, • funkcjonowanie w części obszaru gminy sieci gazowej, • prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych, z których znaczna część dofinansowywana jest ze środków zewnętrznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • występujący obszar szczególnego zagrożenia powodzią, • zły stan techniczny części dróg, • brak dostępu do sieci kanalizacyjnej • rozproszony układ osadniczy, • wykorzystywanie nieekologicznych nośników ciepła, • niewystarczający poziom zasobów mieszkaniowych, • braki w dostępie do światłowodu.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na rozbudowę infrastruktury drogowej, – wzrost zainteresowania wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii przez indywidualnych mieszkańców, jak również w obiektach publicznych, – ciągła edukacja i podnoszenie świadomości ekologicznej, – promocja walorów przyrodniczych i kulturowych Gminy. – – pozyskanie środków finansowych z funduszy krajowych lub europejskich na rozbudowę infrastruktury technicznej, – powstawanie nowoczesnych instalacji do przetwarzania odpadów, – wprowadzenie na terenie kraju nowych założeń i wytycznych dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – ograniczona ilość środków na rozwój infrastruktury technicznej, – niedostateczny poziom świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie gospodarowania odpadami, – degradacja środowiska naturalnego (m.in. zanieczyszczenie powietrza), – nasilające się zmiany klimatyczne (m.in. ocieplanie się klimatu, susze, ulewne deszcze), – presja urbanizacyjna i turystyczna, – rosnące koszty inwestycji, – ograniczona dostępność do terenów inwestycyjnych umożliwiających w gminie realizację niezbędnych inwestycji. – rosnąca produkcja odpadów komunalnych, – rosnące koszty inwestycji dotyczące rozbudowy infrastruktury technicznej, – ograniczona ilość środków na inwestycje w przyszłych latach,

	– niewłaściwe postępowanie z odpadami przez część właścicieli nieruchomości.
--	--

Źródło: Opracowanie własne

1.3. Potencjał gminy

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy zidentyfikowano zasoby oraz produkty i usługi, mogące przynieść korzyści bezpośrednio lub pośrednio dla mieszkańców gminy.

Do głównych atutów Gminy, świadczących o jego potencjale rozwojowym należą następujące zasoby oraz produkty i usługi:

- a) zasoby (charakterystyczne, nieprzetworzone i użyteczne elementy, materialne lub niematerialne, którymi gmina dysponuje):
 - atrakcyjne położenie w sąsiedztwie Radomia, drogi ekspresowej S7 oraz na przecięciu linii kolejowych o znaczeniu państwowym,
 - występowanie w większości, na obszarze gminy dobrych jakościowo gleb,
 - spokojna okolica,
 - obiekty zabytkowe.
- b) produkty i usługi (materialne produkty, zdarzenia oraz usługi, które są oferowane przez Gminę Kowala):
 - dobry poziom bezpieczeństwa publicznego i przeciwpożarowego (policja, straż pożarna), który budzi poczucie bezpieczeństwa i spokoju w opinii publicznej wśród mieszkańców gminy,
 - dostęp do infrastruktury sportowej i kultury,
 - prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych, z których znaczna część dofinansowywana jest ze środków zewnętrznych,
 - funkcjonująca sieć wodociągowa zwiększająca atrakcyjność osiedleńczą i gospodarczą Gminy,
 - funkcjonująca sieć gazowa,
 - wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, które ograniczają emisję zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego,
 - działania inwestycyjne w zakresie poprawy stanu technicznego dróg oraz infrastruktury towarzyszącej,
 - dostęp do szkolnictwa podstawowego oraz przedszkoli.

Potencjał rozwojowy Gminy opiera się głównie na wymienionych powyżej zasobach i produktach przyrodniczo-krajobrazowych, historycznych i kulturowych.

1.4. Bariery i potrzeby rozwojowe

Bariery rozwojowe stanowią niekorzystne zjawiska, niewykorzystane potencjały lub wewnętrzne i zewnętrzne czynniki uniemożliwiające lub utrudniające rozwój. Bariery rozwojowe przedstawiono w układzie: przyczyna → problem → potrzeba rozwojowa.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy ... określono przyczyny, problemy i potrzeby rozwojowe, które przedstawiono w poniższej tabeli w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym.

Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
<ul style="list-style-type: none"> • brak kompleksowego wyposażenie terenów pod zabudowę mieszkaniową w infrastrukturę techniczną (m.in. kanalizacja, gaz ziemny, światłowód), • niewystarczająca ilość odpowiednio zagospodarowanych terenów rekreacyjnych dla mieszkańców (parki, skwery), • niewystarczająca oferta kulturalna i sportowa dostosowana dla młodych ludzi, • brak atrakcyjnych miejsc pracy na terenie gminy. 	<p>Starzenie się społeczeństwa (wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie wyznaczonych obszarów pod budownictwo jednorodzinne, • kompleksowe wyposażenie terenów pod zabudowę mieszkaniową w infrastrukturę techniczną, • efektywne zagospodarowanie terenów rekreacyjnych dla mieszkańców (parki, skwery), • dostosowanie oferty kulturalnej i sportowej do potrzeb młodych ludzi, • utworzenie placówek opieki dla dzieci do lat 3 lub wprowadzenie instrumentów zachęty do tworzenia się nowych placówek w tym zakresie, • dostosowanie w pełni placówek przedszkolnych do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, • zniesienie barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osobom starszym oraz niepełnosprawnym, • zwiększanie oferty aktywizacyjnej dla osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
<ul style="list-style-type: none"> • Brak żłobka i klubów dziecięcych na terenie gminy, • Brak wystarczających środków finansowych. 	<p>Brak miejsca opieki nad dziećmi do lat 3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • utworzenie placówek opieki dla dzieci do lat 3 lub wprowadzenie instrumentów zachęty do tworzenia się nowych placówek w tym zakresie,
<ul style="list-style-type: none"> • brak wyznaczonej strefy inwestycyjnej, z przywilejami podatkowymi, • niewystarczająca promocja oferty inwestycyjnej Gminy, • wyższa atrakcyjność inwestycyjna sąsiednich ośrodków miejskich. 	<p>Niewystarczająco rozwinięty sektor przedsiębiorstw (zbyt mało miejsc pracy, brak ofert pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie strefy inwestycyjnej w sąsiedztwie drogi ekspresowej S7 i linii kolejowych, • poprawa stanu dróg lokalnych i dojazdowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą w celu ułatwienia skomunikowania z terenami inwestycyjnymi, • wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne

Przyczyna	Problem	Potrzeba rozwojowa
		związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej, <ul style="list-style-type: none"> wprowadzenie instrumentów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw.
<ul style="list-style-type: none"> niedostateczny stopień skanalizowania obszaru gminy, ryzyko przedostawania się nieczystości ciekłych z przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych, wykorzystywanie przez mieszkańców w zakresie spalania wysokoemisyjnych paliw. 	Zanieczyszczenie środowiska naturalnego	<ul style="list-style-type: none"> rozbudowa sieci kanalizacyjnej i deszczowej, wsparcie dla mieszkańców w zakresie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, zwiększenie świadomości ekologicznej w zakresie spalania paliw wysokoemisyjnych, zastosowanie na szerszą skalę instrumentów zachęcających do montażu odnawialnych źródeł energii przez prywatnych właścicieli nieruchomości.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Kowala

2. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych i oczekiwane rezultaty planowanych działań

Strategia Rozwoju powinna stanowić dokument bazowy, wspierać i synergicznie wpływać na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na ożywienie społeczno-gospodarcze.

Wizja rozwoju określa stan docelowy, do którego władze lokalne oraz ich partnerzy będą dążyć, wykorzystując możliwości płynące z posiadanego potencjału własnego i szans pojawiających się w najbliższym otoczeniu. Wizja określa zatem, jak Gmina zamierza być postrzegana w przyszłości.

Uwzględniając powyższe, określono następującą wizję rozwoju:

W roku 2030 Gmina Kowala jest dogodnym miejscem do życia z atrakcyjnymi miejscami pracy, zapewniającym wysoką jakość świadczonych usług kulturowo-społecznych, z dobrym stanem środowiska przyrodniczego oraz posiadającym rozwiniętą infrastrukturą techniczną, komunikacyjną i rekreacyjną.

Cele strategiczne są odpowiedzią na problemy zdiagnozowane w ramach przeprowadzonej diagnozy Gminy i wynikają ze sformułowanej wcześniej wizji rozwoju Gminy. Wytyczają kierunki, którymi należy podążać, by osiągnąć założony w niej stan. W ramach niniejszej Strategii określono łącznie 3 cele strategiczne, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Wymiar społeczny:

— Wysoki kapitał ludzki i społeczny.

Wymiar gospodarczy:

— Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo.

Wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura):

— Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska.

Wymiary rozwojowe Gminy są zależne od siebie i wzajemnie się przenikają. Zadania i cele zrealizowane w jednym wymiarze rozwojowym wpływają na realizację zadań i celów w innym, dzięki czemu powstaje efekt synergii wzmacniający osiągnięcie wymaganych wskaźników, co tylko przyspiesza realizację określonej wizji rozwoju Gminy.

Cele strategiczne będą osiągnięte poprzez realizację szczegółowych celów operacyjnych, które zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne

Wymiar	Cel strategiczny	Cele operacyjne
Społeczny	Wysoki kapitał ludzki i społeczny	Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa
		Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie
		Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna
Gospodarczy	Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo	Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców
		Rozbudowana infrastruktura techniczna
		Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa
Przestrzenny	Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	Adaptacja do zmian klimatu
		Dobra jakość środowiska przyrodniczego
		Ukształtowany ład przestrzenny

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny:

- Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa,
- Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie,
- Cel operacyjny 1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna.

Kapitał ludzki odnosi się do umiejętności, wiedzy, doświadczenia i zdolności ludzi w danej społeczności, natomiast kapitał społeczny do jakości relacji i sieci społecznych. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie oznacza inwestowanie w edukację, szkolenia, zdrowie i rozwijanie umiejętności mieszkańców, a także współpracę, dzielenie się zasobami oraz wzajemne

wsparcie i zaufanie między różnymi grupami społecznymi. Wysoki kapitał ludzki i społeczny wpływa przede wszystkim na poprawę jakości życia poprzez m.in. przyczynianie się do wzrostu gospodarczego za pomocą przyciągania inwestorów oraz dostarczania wyższej jakości produktów i usług przez wykwalifikowanych mieszkańców. Drugim pozytywnym aspektem jest zacieśnienie więzi społecznych zachęcających do wspólnego działania, co ułatwia komunikację i mobilizację mieszkańców, wspólną realizację projektów i rozwiązywanie problemów społecznych. W zakresie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego zwiększona zostanie oferta edukacyjna oraz opieka nad dziećmi do lat 3 poprzez m.in. budowę nowego żłobka oraz doposażenie jednostek oświatowych i placówek opiekuńczych. Realizacja zadań z zakresu rozwoju oferty edukacyjnej niewątpliwie przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców i pozwala osiągnąć zamierzone cele. Ważne jest, aby gmina inwestowała zarówno w kapitał ludzki, jak i społeczny. Rozwój kapitału ludzkiego może prowadzić do wzrostu kapitału społecznego i odwrotnie. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego w gminie są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się wspierają. Inwestowanie w rozwój umiejętności mieszkańców oraz wzmocnienie więzi społecznych może znacznie przyczynić się do trwałego i zrównoważonego rozwoju lokalnej społeczności.

Kluczową rolę w budowaniu, utrzymaniu i wzmocnieniu kapitału społecznego w społecznościach odgrywają stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, które działają w głównej mierze na rzecz społeczności lokalnych, zwracając uwagę na konkretnie identyfikowane problemy i potrzeby. Poprzez budowanie zaufania, wspieranie aktywności obywatelskiej, tworzenie sieci społecznych, rozwijanie umiejętności i aktywizację przestrzeni publicznej, różnego rodzaju stowarzyszenia i organizacje pozarządowe przyczyniają się do zwiększenia zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej, co przyczynia się do trwałego i zrównoważonego rozwoju społecznego. Z tego powodu jednym z wyznaczonych kierunków działań jest wsparcie organizacji pozarządowych. Jego realizacja z pewnością wpływanie na poprawę kapitału społecznego i ludzkiego w gminie.

W ramach celu operacyjnego „Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa” realizowane będą również działania z zakresu upowszechniania kultury i dziedzictwa kulturowego, w tym opieki nad obiektami zabytkowymi. Dziedzictwo kulturowe stanowi dorobek materialny poprzednich pokoleń, a także dorobek czasów współczesnych. Jest to wartość materialna i niematerialna określająca pochodzenie i kulturę. Dziedzictwo kulturowe jest fundamentem tożsamości danej społeczności, dlatego ważna jest jego ochrona w celu zachowania dorobku dla przyszłych pokoleń. Z tego zakresu w Strategii wyznaczone zostały dwa kierunki: ochrona zasobów kulturowych oraz poszerzenie oferty kulturalnej. Niniejsze kierunki działań obejmują również

edukację mieszkańców i wzrost świadomości społecznej dotyczący zachowania i pielęgnowania dziedzictwa kulturowego regionu poprzez organizację różnego rodzaju działań. W ich ramach planowane jest również stworzenie Gminnego Centrum Kultury, Sportu i Rekreacji.

Kolejnym aspektem jest aktywizacja i pomoc społeczna oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. W tym zakresie zaplanowano realizację nowych programów aktywizujących dla osób starszych i niepełnosprawnych, likwidację barier architektonicznych, wsparcie rodzin z problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym, zmniejszenie liczby osób korzystających z usług pomocy społecznej oraz zapewnianie wsparcia dla osób z uzależnieniami. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa sprawia, iż kluczowa jest intensyfikacja działań samorządu w tym zakresie i powoduje to zmianę zapotrzebowania na usługi społeczne. Aktywizacja mieszkańców wykluczonych społecznie zachęca ich do uczestnictwa w różnych inicjatywach społecznych, programach i projektach. Dzięki temu mają oni możliwość nawiązania kontaktów z innymi mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami. Aktywność taka przyczynia się do wzrostu zaufania, współpracy i rozwoju społeczności lokalnej, a w dalszej perspektywie do rozwoju kapitału społecznego i ludzkiego gminy.

Trzeci cel ma za zadanie zwiększenie atrakcyjność infrastruktury i oferty sportowej oraz rekreacyjnej. W ramach niniejszego celu zaplanowano stworzenie i modernizację obiektów sportowych i rekreacyjnych na terenie gminy. Realizacja zadań w tym zakresie rozwinie również ofertę turystyczną gminy oraz spowoduje napływ osób odwiedzających. Tereny wypoczynkowo-rekreacyjne oraz miejsca spędzania czasu wolnego wpłyną także na wzrost aktywności ruchowej mieszkańców oraz spowodują ogólną poprawę kondycji fizycznej i zdrowotnej. Działania dla osób młodych sprzyjają rozwojowi społeczno-ekonomicznemu jednostki samorządu terytorialnego, gdyż to młodzi ludzie stanowią siłę napędową współczesnych społeczeństw. Powyższe czynniki społeczne mają wpływ na trwalsze budowanie relacji społecznych oraz na poprawę tożsamości lokalnej. Ponadto tworzą podstawę do rozwoju społecznego i gospodarczego. Aktywne społeczeństwo wpływa m.in. na wzrost aktywności organizacji pozarządowych, działających na rzecz rozwoju lokalnego i podniesienia poziomu życia mieszkańców. Realizacja wyżej określonych celów operacyjnych poprawi jakość życia mieszkańców oraz uatrakcyjni wizerunek gminy.

Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa					
Zwiększenie jakości edukacji	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost jakości edukacji - poprawa dostępu do edukacji - poprawa bazy obiektów oświatowych - wzrost dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych projektów poprawiających jakość edukacji; - Liczba wyposażonych jednostek oświatowych; - Liczba wybudowanych żłobków. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne; - Rządowy program Maluch +. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Jednostki oświatowe. 	2023-2030
Ochrona zasobów kulturowych	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa stanu zabytków - wzrost świadomości społecznej dotyczącej zachowania dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zabytków i obiektów zabytkowych, których stan technicznych uległ poprawie; - Liczba zorganizowanych działań o tematyce kształtowania dziedzictwa kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Jednostki kultury; - Jednostki oświatowe. 	2023-2030
Poszerzenie oferty kulturalnej	<ul style="list-style-type: none"> - obiekty kultury w dobrym stanie technicznym - poprawa dostępności mieszkańców do usług kultury - integracja społeczeństwa - rozwój oferty bibliotecznej i dotarcie do szerszego grona odbiorców 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba stworzonych Gminnych Centrów Kultury, sportu i rekreacji; - Liczba zrealizowanych działań z zakresu poszerzania oferty kulturalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Jednostki kultury; - Jednostki oświatowe. 	2023-2030
Wsparcie organizacji pozarządowych	<ul style="list-style-type: none"> - integracja społeczeństwa - polepszenie jakości życia mieszkańców - wzrost udziału mieszkańców w życiu publicznym gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba organizacji pozarządowych uczestnicząca w życiu publicznym gminy; - Liczba projektów realizowanych z organizacjami pozarządowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Jednostki kultury. 	2023-2030
Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie					
Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost dostępności infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnością 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych; - Liczba działań aktywizujących skierowanych do osób starszych; 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. 	2023-2030

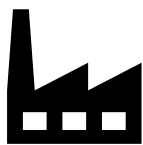
Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	<ul style="list-style-type: none"> - rozwinięta oferta usług społecznych skierowanych do seniorów - nowe programy aktywizujące osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, - rozwój usług opiekuńczych - zwiększona liczba obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba utworzonych nowych programów aktywizujących osoby starsze; - Liczba uczestników działań aktywizujących; - Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem; - Liczba obiektów dla osób starszych i niepełnosprawnych. 			
Wsparcie rodzin z problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększona liczba programów profilaktycznych - spadek liczby osób korzystających z usług pomocy społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba programów profilaktycznych; - Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny; - Liczba osób korzystających z usług pomocy społecznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. 	2023-2030
Zapewnienie form wsparcia dla osób z uzależnieniami	<ul style="list-style-type: none"> - rozwinięta oferta pomocy skierowana dla osób z uzależnieniami - aktywizacja osób wykluczonych społecznie z powodu uzależnień 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba przeprowadzonych działań z zakresu wsparcia dla osób z uzależnieniami. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. 	2023-2030
Cel operacyjny 1.3.					
Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna					
Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój oferty spędzania wolnego czasu - wzrost liczby obiektów i obszarów sportowych, rekreacyjnych i wypoczynkowych - rozwój oferty turystycznej - promocja gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba stworzonych Gminnych Centrów Kultury, sportu i rekreacji; - Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów sportowych i rekreacyjnych; - Liczba wyznaczonych nowych obszarów rekreacyjno-wypoczynkowych; - Liczba organizowanych wydarzeń. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo:

- Cel operacyjny 2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców,
- Cel operacyjny 2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna,
- Cel operacyjny 2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa.

Na terenie gminy Kowala zdiagnozowano problem niewystarczająco rozwiniętego sektora przedsiębiorstw (zbyt mało miejsc pracy, brak ofert pracy dla osób o wysokich kwalifikacjach). Mieszkańcy gminy znajdują jednak prace na terenie pobliskiego Radomia, w którym funkcjonują specjalne tereny i strefy przemysłowo-inwestycyjne, skupiające zakłady pracy. Z tego powodu gmina powinna skupić się na wprowadzaniu instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej oraz na kształtowaniu postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne. Realizacja działań w tych kierunków prowadzić będzie do zwiększenia liczby przedsiębiorców na swoim terenie (przede wszystkim mikro i małych przedsiębiorstw), powstanie nowych miejsc pracy oraz wzrostu poziomu wiedzy mieszkańców z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Przeważającą część gminy Kowala pokrywają użytki rolne, co kwalifikuje ją jako typową gminę rolniczą. Rolnictwo stanowi na tutejszym obszarze ważną gałąź gospodarki i zapewnia miejsca pracy dla znacznej części mieszkańców. Z tego powodu jako jeden z kierunków działań wyznaczono wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, który powinien przynieść intensyfikację rolnictwa, osiągnięcie wysokiego poziomu produkcji rolnej oraz wzrost jakości produktów rolniczych. Do głównych zadań w tym zakresie zaliczyć można m.in. organizację cyklu szkoleń i kompleksowego systemu informacji dla rolników oraz wsparcie rozwoju ekologicznych gospodarstw rolnych poprzez np. dotacje czy doradztwo.

W przeprowadzonej ankiecie wśród mieszkańców wskazano na zły stan techniczny dróg i infrastruktury okołodrogowej (brak chodników i dróg dla rowerów, niewystarczające oświetlenie, zbyt mała liczba sygnalizacji świetlnych i progów zwalniających), co świadczy o dużej potrzebie poprawy infrastruktury drogowej. Wychodząc temu naprzeciw, gmina zaplanowała działania z zakresu rozbudowy i modernizacji infrastruktury drogowej i okołodrogowej na swoim terenie, które posłużą m.in. polepszeniu stanu dróg, poprawy komfortu transportu drogowego, skrócenia czasu dojazdów oraz wzrostowi bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego. Na uwagę zasługuje również kwestia budowy drogi ekspresowej S12 przez obszar gminy. Obecnie dla niniejszego odcinka toczy się postępowanie administracyjne prowadzone przez Regionalną

Dyrekcję Ochrony Środowiska w Warszawie. Realizacja drogi ekspresowej S12 znacznie poprawi dostępność komunikacyjną gminy oraz spowoduje wzrost atrakcyjności terenów położonych wokół niej, szczególnie dla obiektów usługowych, magazynowych i produkcyjnych.

Dostęp do podstawowej infrastruktury technicznej wpływa na możliwość prowadzenia inwestycji na danym obszarze, podwyższając jego atrakcyjność inwestycyjną. W związku z powyższym do kierunków zaliczono również rozbudowę i modernizację infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej, gazowej i teleinformatycznej. Zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej wpływa nie tylko na poprawę bezpieczeństwa i zwiększenie jakości życia mieszkańców, ale także na możliwość lepszego funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Rozbudowa infrastruktury technicznej będzie również postępować równolegle z pojawieniem się potrzeb związanych z rozwojem inwestycji.

W Strategii wyznaczono również kierunek działań związany ze wsparciem transportu publicznego i rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej Obszaru Funkcjonalnego Radomia. Ma on na celu stworzenie wspólnego miejskiego systemu transportu, który wpłynie na m.in. spełnienie potrzeby mobilności osób oraz gospodarki w mieście Radomiu i w jego obszarze funkcjonalnym, przy zapewnieniu lepszej jakości życia.

Jedną z ważniejszych planowanych inwestycji do realizacji na obszarze gminy jest rozwój sieci gazowej. Urządzenia zasilane gazem ziemnym są praktyczne, wygodne, ekonomiczne i przyjazne dla środowiska. Gaz ziemny spala się bez powstawania dymu i sadzy, co odciąża środowisko naturalne i eliminuje działania związane z utrzymaniem czystości. Ponadto gazyfikacja zwiększa także atrakcyjność danego obszaru.

Wysoka dostępność i jakość technologii cyfrowych podnosi zarówno poziom życia mieszkańców, jak i sprawne funkcjonowanie i rozwój gospodarki. W obliczu dynamicznie rosnącego zapotrzebowania na technologie cyfrowe najistotniejsze jest wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do Internetu szerokopasmowego o wysokich przepustowościach. W związku z tym przewiduje się rozbudowę światłowodowej sieci telekomunikacyjnej oraz sieci komórkowej.

Gmina Kowala zlokalizowana jest w sąsiedztwie Radomia, który podlega procesowi suburbanizacji. Należy dążyć do wzrostu konkurencyjności gminy na rynku mieszkaniowym, aby przyciągnąć nowych mieszkańców i deweloperów. Do głównych zadań w tym zakresie zaliczyć można: wyznaczanie nowych obszarów pod rozwój mieszkalnictwa, co wpłynie na poprawę

standardów urbanistycznych i planowany rozwój zabudowy, wdrożenie szybszego procesowania postępowań administracyjnych dotyczących inwestycji mieszkaniowych, które mają zachęcić potencjalnych deweloperów do inwestycji. Istotna jest także promocja terenów pod zabudowę mieszkaniową, pozwalająca dotrzeć do szerszego grona deweloperów. Ponadto jednym z zadań własnych samorządu gminnego jest prowadzenie polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli. W ramach tego obowiązku na gminie ciąży także zobowiązanie utrzymania substancji mieszkaniowej w należywym stanie, w tym konieczność przeprowadzania wymaganych napraw i remontów swoich zasobów mieszkaniowych. Z tego powodu wyznaczono niniejszy kierunek zadań, w ramach którego zakłada się nie tylko ich modernizację, ale również budowę nowych gminnych obiektów mieszkalnych. Działania te poprawią stan techniczny budynków i lokali oraz estetykę zasobu mieszkaniowego gminy, przez co pozytywnie wpłyną na poprawę jej wizerunku i zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych mieszkańców.

Tabela 7. Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 2.1.					
Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców					
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom wiedzy mieszkańców z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej - zwiększenie liczby przedsiębiorców na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zarejestrowanych nowych podmiotów gospodarczych; - Liczba uczestników działań edukacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost jakości produktów rolniczych - intensyfikacja rolnictwa oraz osiągnięcie wysokiego poziomu produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba działań podjęty w zakresie rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Mieszkańcy gminy (rolnicy); - Podmioty prywatne. 	2023-2030
Wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie liczby przedsiębiorców na terenie gminy - powstanie nowych miejsc pracy - promocja gminnych terenów inwestycyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wprowadzonych instrumentów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Cel operacyjny 2.2.					
Rozbudowana infrastruktura techniczna					
Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i okołodrogowej	<ul style="list-style-type: none"> - dobry stan techniczny dróg - poprawa komfortu transportu drogowego - wzrost liczby miejsc parkingowych - przeniesienie ruchu rowerowego na wyznaczone drogi dla rowerów - zapewnienie spójnej sieci dróg dla rowerów - wzmocnienie potencjału turystyki rowerowej - zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń - rozwój infrastruktury ładowania pojazdów elektrycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Długość zmodernizowanych dróg; - Liczba miejsc parkingowych; - Długość wybudowanych dróg dla rowerów i ciągów pieszo-rowerowych; - Liczba wybudowanych punktów ładowania pojazdów elektrycznych; - Liczba punktów rozbudowanego lub zmodernizowanego oświetlenia ulicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy; w Kowali - Właściciele i Zarządcy dróg. 	2023-2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego - podniesienie efektywności energetycznej oświetlenia ulicznego 				
Rozbudowa infrastruktury wodociągowej	<ul style="list-style-type: none"> - wysokiej jakości infrastruktura wodociągowa, - zapewnienie bieżących dostaw wody, - zwiększony dostęp mieszkańców do sieci wodociągowej, - stacje uzdatniania wody w dobrym stanie. 	<ul style="list-style-type: none"> - Długość sieci wodociągowej; - Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszonego zaopatrzenia w wodę; - Liczba wybudowanych i zmodernizowanych stacji uzdatniania wody. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - NFOŚiGW w Warszawie; - WFOŚiGW w Warszawie; - KPGK Sp. z o.o.; - PROW 2021-2027; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> - wysokiej jakości infrastruktura kanalizacyjna - zwiększony dostęp mieszkańców do sieci kanalizacyjnej - wzrost liczby przydomowych oczyszczalni ścieków - wzrost liczby zbiorników bezodpływowych - zbiorniki bezodpływowe w dobrym stanie technicznym - efektywnie funkcjonujący gminny zakład usług komunalnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Długość sieci kanalizacyjnej; - Liczba mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej; - Udział ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej na obszarach wiejskich; - Liczba rozbudowanych i zmodernizowanych oczyszczalni ścieków; - Liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków; - Liczba wyremontowanych zbiorników bezodpływowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - PROW 2021-2027 - Środki własne mieszkańców; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Mieszkańcy gminy. 	2023-2030
Wsparcie transportu publicznego i rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa komfortu transportu drogowego i kolejowego - zmniejszenie natężenia ruchu na drogach - zwiększenie mobilności osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej możliwości przemieszczania się (m.in. seniorzy czy dzieci i młodzież) - zmniejszenie emisji liniowej zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> - Długość dróg dla rowerów; - Liczba wybudowanych i zmodernizowanych przystanków komunikacji autobusowej; - Liczba utworzonych obiektów infrastruktury P&R i B&R; 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	<ul style="list-style-type: none"> - skrócenie czasu podróżowania transportem publicznym - przeniesienie ruchu rowerowego na wyznaczone drogi dla rowerów - zapewnienie spójnej sieci dróg dla rowerów - wzmocnienie potencjału turystyki rowerowej 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych i zmodernizowanych przystanków kolejowych. 			
Rozbudowa sieci gazowej	<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonująca infrastruktura gazowa - dostęp mieszkańców do sieci gazowej 	<ul style="list-style-type: none"> - Długość sieci gazowej; - Liczba mieszkańców korzystających z sieci gazowej; - Liczba wybudowanych przyłączy gazowych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Rozbudowa sieci teleinformatycznej i elektroenergetycznej	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększony dostęp mieszkańców do sieci światłowodowej - rozbudowana przewodowa i bezprzewodowa infrastruktura teleinformatyczna - sieć elektroenergetyczna w dobrym stanie technicznym 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba gospodarstw domowych wyposażonych w urządzenie z dostępem do sieci światłowodowej; - Długość sieci elektroenergetycznej; - Liczba poważnych awarii sieci elektroenergetycznej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Środki własne podmiotów zewnętrznych; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Podmioty zewnętrzne. 	2023-2030
Cel operacyjny 2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa					
Wspieranie działań służących rozwojowi budownictwa mieszkaniowego	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost liczby mieszkań - wzrost liczby mieszkańców - wzrost dochodów gminy związanych z podatkiem od nieruchomości - promocja gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba powstałych nowych mieszkań na terenie gminy; - Liczba osób meldujących się na terenie gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Modernizacja obecnych budynków i mieszkań komunalnych oraz budowa nowych	<ul style="list-style-type: none"> - dobry stan techniczny komunalnego zasobu mieszkaniowego - wzrost liczby budynków i mieszkań komunalnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodernizowanych budynków i mieszkań komunalnych; - Liczba wybudowanych nowych budynków komunalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030

Źródło: Opracowanie własne

Cel strategiczny: 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska:

- Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu,
- Cel operacyjny 3.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego,
- Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny.

Zaplanowane działania w ramach celu 3 przyczyniają się do poprawy stanu środowiska wpływają na zrównoważony rozwój i prawidłowe funkcjonowanie gminy. Cechą zrównoważonego i harmonijnego rozwoju jest właśnie równowaga pomiędzy tymi elementami, która polega na wyodrębnieniu mocnych stron każdego elementu i niwelowaniu działań powodujących negatywne skutki i konsekwencje.

Występujące w ostatnich kilku dekadach skutki zmieniającego się klimatu, zwłaszcza wzrostu temperatury, częstotliwości i nasilania zjawisk ekstremalnych, systematycznie się pogłębiają. Stanowią tym samym zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów na świecie, w tym także dla Polski. Konieczne jest zatem podjęcie działań na rzecz dostosowania się (adaptacji) do prognozowanych skutków zmian klimatu, które powinny być realizowane jednocześnie z działaniami ograniczającymi emisję gazów cieplarnianych (mitygacja). Biorąc powyższe pod uwagę, gmina zaplanowała działania z zakresu realizacji działań niskoemisyjnych i poprawy jakości powietrza, w tym termomodernizacji budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Dodatkowo zakłada się również prowadzenie działań mających na celu ochronę zasobów środowiska przyrodniczego, edukacji ekologicznej oraz racjonalnej gospodarki odpadami, w tym wsparcie działań na rzecz skutecznego usuwania azbestu.

Ład przestrzenny to takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne. Jest on jednym z podstawowych elementów wpływających na postrzeganie atrakcyjności gminy. Uporządkowana przestrzeń wpływa na zrównoważony rozwój i prawidłowe funkcjonowanie gminy, dlatego tak ważna jest aktualizacja dokumentów planistycznych porządkująca jej przestrzeń oraz zachowanie obecnych i wyodrębnienia potencjalnych nowych obszarów rozwojowych, które tworzyłyby harmonijny układ z już istniejącymi. Istotnymi elementami każdego układu przestrzennego jest również infrastruktura techniczna i komunikacyjna oraz środowisko przyrodnicze i kulturowe.

Jednym z kierunków działań jest także współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym, która w głównej mierze polegać będzie na dążeniu do wspólnej realizacji określonych działań, służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu tutejszemu regionowi. Gmina Kowala należy m.in. do Lokalnej Grupy Działania Wspólny Trakt czy Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomia. W ich ramach realizować będą zintegrowane, kompleksowe projekty dotyczące podniesienia jakości infrastruktury czy wzrostu potencjału gospodarczego i poprawy warunków życia mieszkańców. Właściwie zaplanowane i przeprowadzone inwestycje ponadlokalne mogą znacznie przyczynić się do długoterminowego i zrównoważonego rozwoju gminy.

Tabela 8. Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu					
Realizacja działań niskoemisyjnych w ramach poprawy stanu powietrza atmosferycznego	<ul style="list-style-type: none"> - spadek emisji zanieczyszczeń - poprawa komfortu cieplnego w budynkach - poprawa efektywności energetycznej budynków - dostępność nowoczesnych rozwiązań technicznych - adaptacja do zmian klimatu - poprawa stanu środowiska - wzrost świadomości społecznej na temat jakości powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> - Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych; - Liczba ztermomodernizowanych budynków mieszkalnych i obiektów publicznych; - Liczba przeprowadzonych działań niskoemisyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; - NFOŚiGW w Warszawie; - WFOŚiGW w Warszawie; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Podmioty prywatne; - Właściciele i zarządcy obiektów. 	2023-2030
Rozwój odnawialnych źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii - dostępność nowoczesnych rozwiązań technicznych - poprawa efektywności energetycznej budynków - wzrost świadomości społecznej na temat jakości powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wybudowanych instalacji OZE; - Produkcja energii cieplnej oraz elektrycznej z nowo wybudowanych instalacji wykorzystujących OZE. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; - NFOŚiGW w Warszawie; - WFOŚiGW w Warszawie; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - Podmioty prywatne; - Właściciele i zarządcy obiektów. 	2023-2030
Wzrost bezpieczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost poziomu bezpieczeństwa mieszkańców - zmniejszenia ryzyka oddziaływania zdarzeń meteorologicznych o dużej intensywności 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba dofinansowanych jednostek OSP; - Wysokość wsparcia Komendy Miejskiej Policji w Radomiu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Cel operacyjny 3.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego					
Ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczych	<ul style="list-style-type: none"> - zasoby przyrodnicze gminy w dobrym stanie 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych działań z zakresu utrzymania istniejących obszarów zieleni 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Budżet RDOŚ; 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali; - RDOŚ. 	2023-2030

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Kierunek działań	Oczekiwane rezultaty działania	Wskaźnik osiągnięcia działania	Źródło finansowania	Podmioty odpowiedzialne za wdrożenie działania	Horyzont czasowy wdrażania działania
	<ul style="list-style-type: none"> - stała kontrola stanu środowiska przyrodniczego - wzrost powierzchni objętej ochroną prawną 	<ul style="list-style-type: none"> urządzonej oraz tworzenie nowych lokalnych i regionalnych terenów zieleni; - Powierzchnia terenów zieleni; - Powierzchnia obszarów objętych ochroną prawną. 	<ul style="list-style-type: none"> - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 		
Edukacja ekologiczna mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba przeprowadzonych działań i szkoleń edukacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Sprawny system gospodarowania odpadami	<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonalny system gospodarowania odpadami komunalnymi - prawidłowe gromadzenie i pozbywanie się odpadów przez mieszkańców, w tym odpadów z działalności rolniczej - spadek udziału wyrobów azbestowych 	<ul style="list-style-type: none"> - Ilość odpadów komunalnych zebranych w sposób selektywny; - Ilość azbestu poddanego utylizacji; - Ilość folii rolniczej poddanego utylizacji; - Liczba zlikwidowanych tzw. „dzikich wysypisk”; 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030
Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny					
Współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym	<ul style="list-style-type: none"> - realizacja działań i inwestycji ponadlokalnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych działań i inwestycji ponadlokalnych. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy; - Środki własne jednostek zewnętrznych; - Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. - Lokalna Grupa Działania; - Miejski Obszar Funkcjonalny Radomia; - Starostwo Powiatowe w Radomiu; - Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego. 	2023-2030
Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój nowej zabudowy z zachowaniem przyjętego ładu przestrzennego 	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba sporządzonych i poddanych aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Budżet gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Gminy w Kowali. 	2023-2030

Źródło: Opracowanie własne

3. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Kluczowe uwarunkowania rozwojowe gminy Kowala

Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej służy zobrazowaniu przestrzennej struktury gminy, włączając w to kierunki rozwoju oraz poszczególne zadania inwestycyjne. Wynika on przede wszystkim z zapisów Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kowala oraz pozostałych dokumentów planistycznych opracowanych na poziomie regionalnym tj. Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ i Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego.

Zgodnie z zapisami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego gmina Kowala należy do obszaru radomskiego, który zakwalifikowany został jako obszar o najniższym dostępie do dóbr i usług. Do zadań mających na celu poprawę stanu wskazuje się działania ukierunkowane na ożywienie gospodarcze obszaru, poprawę warunków życia mieszkańców, zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych, podniesienie mobilności mieszkańców oraz zmniejszenie poziomu bezrobocia.

Ponadto gmina Kowala zaliczona została także do wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych. Są to tereny ściśle powiązane z najważniejszymi ośrodkami miejskimi regionu, położone w strefie oddziaływania potencjału rozwojowego miast. Obszary te charakteryzują się dobrymi połączeniami komunikacyjnymi z miastami i tym samym ułatwionym dostępem do rynku pracy, usług publicznych i usług wyższego rzędu. W gminach zlokalizowanych na tych terenach zauważalne jest zjawisko suburbanizacji oraz zatracania ich wiejskiego charakteru związanego z funkcjonowaniem gospodarstw rolnych.

Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Gmina Kowala zakwalifikowana została do następujących obszarów strategicznej interwencji:

- zidentyfikowane na poziomie wojewódzkim, wobec których politykę rozwoju adekwatną do przedmiotu delimitacji prowadzi Samorząd Województwa:
 - OSI problemowe – podregiony NUTS 3:
 - OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji.
 - OSI – miejskie obszary funkcjonalne (MOF) – bieguny wzrostu:
 - MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom.

Szczegóły zawarto w rozdziale 5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań.

Według zapisów Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kowala charakteryzuje się ona rolniczym charakterem i niedużym udziałem lasów w strukturze użytkowania gruntów. W poszczególnych miejscowościach dominuje zabudowa jednorodzinna wraz z zabudową zagrodową, uzupełniona o podstawowe funkcje usługowe. Południowa część gminy charakteryzuje się luźniejszą zabudową, gdzie przeważają gospodarstwa rolne, natomiast część północna granicząca bezpośrednio z miastem Radom, jest rejonem najintensywniejszego rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Obszary i tereny usługowe oraz produkcyjno-magazynowe występują pojedynczo wśród zabudowy mieszkaniowej. Głównym ośrodkiem usługowo-społecznym jest miejscowość Kowala-Stępocina, gdzie skupiona jest większość usług publicznych.

Gmina posiada korzystne położenie komunikacyjne. Przez jej zachodnią część przebiega droga ekspresowa S7. Pozostały układ komunikacyjny tworzą drogi wojewódzkie nr 733, 735 i 744 oraz drogi powiatowe i gminne. Przez teren gminy Kowala przebiegają również linie kolejowe państwowego znaczenia nr 8 i 22 oraz linia kolejowa nr 576.

Na uwagę zasługuje również kwestia budowy drogi ekspresowej S12 przez obszar gminy. Obecnie dla niniejszego odcinka toczy się postępowanie administracyjne prowadzone przez Regionalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska w Warszawie. We wniosku o uzyskanie DŚU jako preferowany wskazany został wariant B biegnący od obecnego węzła Radom Południe i omijający miejscowość Kowala-Stępocina od strony północnej, z węzłem drogowym między miejscowościami Mazowszany i Parznice na skrzyżowaniu z drogą wojewódzka nr 744. Gmina Kowala, wraz z sąsiednimi gminami postuluje jednak za wariantem A – korzystniejszym dla lokalnej społeczności i najmniej ingerującym w zabudowę miejscowości, grunty i środowisko przyrodnicze, który omija miejscowość Kowala-Stępocina od strony południowej. Realizacja drogi ekspresowej S12 znacznie poprawi dostępność komunikacyjną gminy oraz spowoduje wzrost atrakcyjności terenów położonych wokół niej, szczególnie dla obiektów usługowych, magazynowych i produkcyjnych.

Przez teren gminy proponowany jest również przebieg linii kolejowej dużej prędkości tj. szprychy nr 6 w ramach Programu Kolejowego Centralnego Portu Komunikacyjnego relacji CPK – Radom – Iłża – Rzeszów – Santok. Zgodnie z Programem linia kolejowa znajdować się będzie w fazie prac przygotowawczych do 2030 roku, a następnie w latach 2031-2034 w fazie prac budowlanych. Przez obszar gminy wytyczono 3 warianty planowanego przebiegu linii: błękitny, pomarańczowy i niebieski.

Opracowanie graficzne modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

Na poniższym rysunku przedstawiono model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala w zakresie kierunków rozwoju i rozmieszczenia części planowanych działań.

Określone w Planie Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego inwestycje dotyczące obszaru gminy Kowala:²

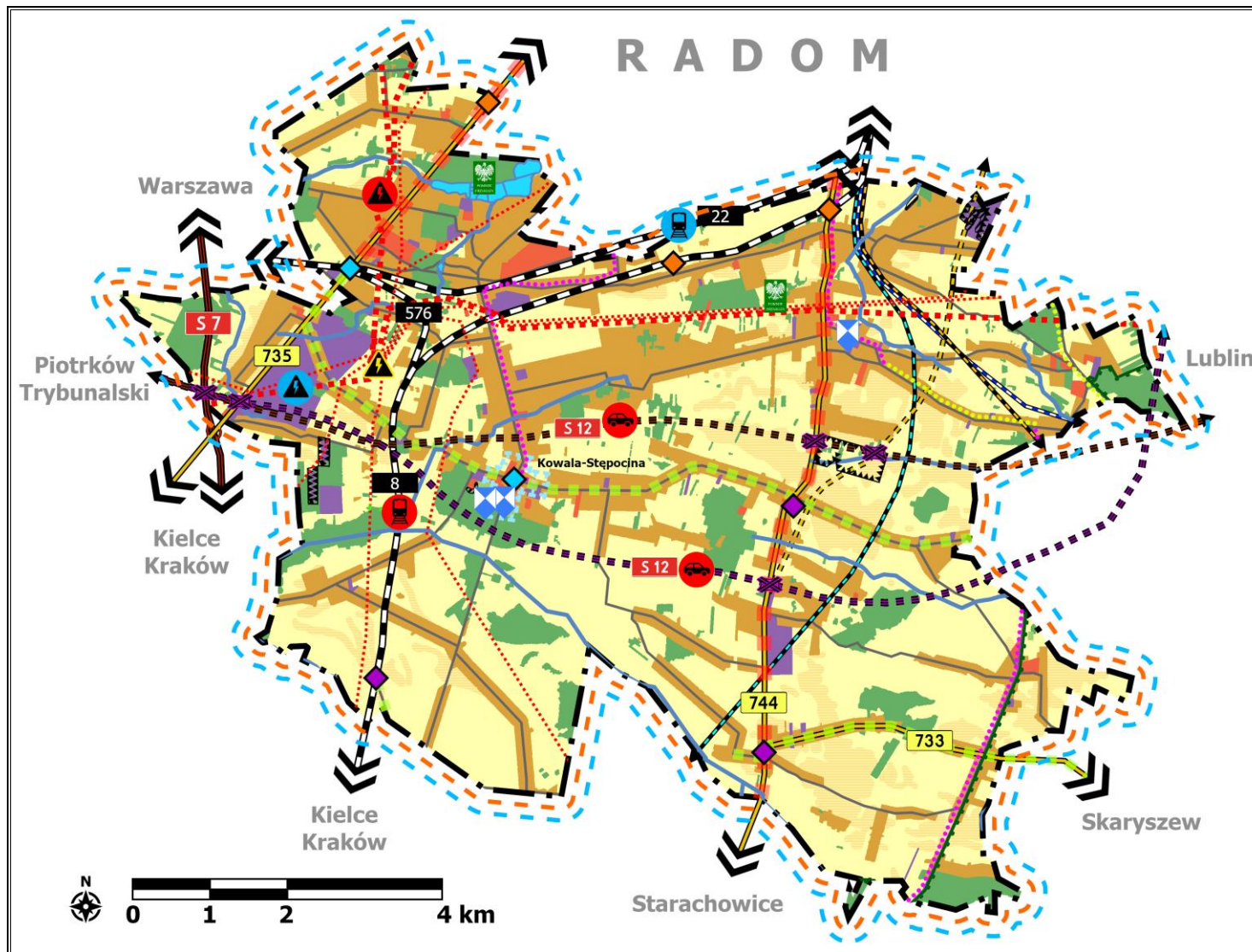
	Modernizacja linii kolejowej nr 8, odcinek Radom - Kielce
	Prace na linii kolejowej nr 22 i 25 na odcinku Gałkówka - Tomaszów Maz. - Radom oraz na przyległych łącznicach
	Budowa drogi S12 Radom - Lublin
	Rozbudowa lub przebudowa linii 220 kV Kozienice – Rożki
	Rozbudowa lub przebudowa linii 220 kV Rożki – Kielce

² Zgodnie z poradnikiem praktycznym opracowywania strategii rozwoju gminy zakres modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej powinien obejmować m.in. inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym wyznaczone w dokumentach nadrzędnych. Z tego powodu uwzględniono inwestycje celu publicznego określone na poziomie województwa w Planie Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego, dotyczące obszaru gminy Kowala.

Pozostałe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej:

<p>Elementy ogólne</p> <p> granica gminy</p> <p>Użytkowanie terenu</p> <p> tereny przeznaczone pod zabudowę zagrodową i mieszkaniową jednorodziną</p> <p> tereny przeznaczone pod zabudowę usługowo-mieszkaniową i usługową</p> <p> tereny przeznaczone pod zabudowę produkcyjną</p> <p> tereny użytkowane rolniczo</p> <p> tereny zieleni naturalnej i urządzonej</p> <p> tereny lasów</p> <p> złoża, tereny i obszary górnicze</p> <p> obszary gleb najwyższych klas (I-III)</p> <p>System transportowy</p> <p> droga ekspresowa S7, trasa europejska E-77, sieć TEN-T</p> <p> wariant fioletowy „A” przebiegu drogi ekspresowej S12</p> <p> wariant brązowy „B” przebiegu drogi ekspresowej S12</p> <p> proponowana lokalizacja węzłów drogowych</p> <p> drogi wojewódzkie</p> <p> projektowana droga główna lub główna ruchu przyspieszonego</p> <p> lokalny układ komunikacyjny</p> <p> linia kolejowa</p> <p> warianty przebiegu linii kolejowej dużej prędkości tj. szprychy nr 6 w ramach Programu Kolejowego Centralnego Portu Komunikacyjnego</p> <p> powiązania komunikacyjne</p> <p> istniejąca infrastruktura rowerowa</p> <p> proponowana infrastruktura rowerowa</p> <p> propozycja autobusowego korytarza wysokiej jakości</p> <p> propozycja linii dowozowych</p> <p> propozycja lokalizacji granicznego węzła przesiadkowego</p> <p> propozycja lokalizacji lokalnego węzła przesiadkowego</p> <p> propozycja lokalizacji pomocniczego węzła przesiadkowego</p> <p> propozycja lokalizacji obszaru uspokojonego ruchu</p>	<p>System osadniczy Kowala-Stępczyna siedziba gminy Kowala</p> <p>System przyrodniczo-kulturowy</p> <p> cieki wodne</p> <p> zbiorniki wodne</p> <p> obszar chronionego krajobrazu Iłża-Makowiec</p> <p> użytki ekologiczne</p> <p> pomniki przyrody</p> <p> zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków</p> <p>Infrastruktura techniczna</p> <p> napowietrzna linia elektroenergetycznego najwyższego napięcia 220 kV</p> <p> napowietrzna linia elektroenergetycznego wysokiego napięcia 110 kV</p> <p> stacja elektroenergetyczna „Rożki” 220/110 kV</p> <p>Obszary Strategicznej Interwencji zidentyfikowane na poziomie wojewódzkim, wobec których politykę rozwoju adekwatną do przedmiotu delimitacji prowadzi Samorząd Województwa</p> <p> OSI problemowe – podregiony NUTS 3: OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji</p> <p> OSI – miejskie obszary funkcjonalne (MOF) – bieguny wzrostu: MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom</p>
--	---

Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala

Źródło: Opracowanie własne

4. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie Kowala

Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej określono głównie na podstawie kierunków rozwoju struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy, wskazanych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kowala oraz Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Płocka.

Tereny o funkcjach mieszkaniowych:

Charakterystyka: obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej oraz zagrodowej, z częściowo obecną funkcją usługową.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- dopuszczenie lokalizacji usług nieuciążliwych jako zabudowy usługowej,
- dbanie o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy,
- kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
- podnoszenie jakości życia i zamieszkania mieszkańców,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy dla budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego poprzez systematyczny rozwój wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- rewaloryzacja istniejącej zabudowy,
- likwidacja nieekologicznych źródeł emisji zanieczyszczeń,
- dążenie do wielofunkcyjnego rozwoju gminy przy strefowej koncentracji poszczególnych funkcji rozwojowych, zachowując właściwe proporcje pomiędzy terenami do zainwestowania a terenami otwartymi.

Tereny o funkcjach usługowych:

Charakterystyka: obszary usługowe, w których znajdują się m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej oraz punkty handlowo-usługowe.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- skoncentrowanie obszarów usługowych w centrach lokalnych (Kosów Większy, Mazowszany, Bardzice) oraz w centrum gminnym (Kowala), które pełnić będą funkcję obszarów reprezentacyjnych, integrujących społeczność lokalną,

- dbanie o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy,
- rewaloryzacja istniejącej zabudowy,
- zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej oraz infrastruktury technicznej,
- likwidacja nieekologicznych źródeł emisji zanieczyszczeń,
- realizacja infrastruktury usług rekreacji, turystyki, sportu z uwzględnieniem ich wpływu na funkcjonowanie środowiska i krajobraz (naturalny i kulturowy).

Tereny o funkcjach produkcyjnych:

Charakterystyka: obszary pełniące rolę rozwoju gospodarczego gminy.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- rozwój zabudowy produkcyjno-przemysłowej przy głównych szlakach komunikacyjnych,
- intensyfikacja zainwestowania,
- dbałość o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy,
- realizacja zabezpieczeń w postaci m.in. pasów zieleni izolacyjnej od granic terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej,
- zaopatrzenie istniejących i przyszłych zakładów usługowo-produkcyjnych w infrastrukturę techniczną, w tym m.in. wodę, kanalizację, gaz sieciowy oraz energię elektryczną.

Tereny komunikacji oraz infrastruktury technicznej:

Charakterystyka: obszary komunikacji i infrastruktury technicznej, istotne ze względu na zapewnienie skomunikowania ludności oraz wysokiego poziomu życia.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- rozbudowa i modernizacja lokalnego układu komunikacyjnego,
- rozwój infrastruktury rowerowej,
- dalsza rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- dalsza rozbudowa i modernizacja infrastruktury gazowej,
- poprawa standardów świadczonych usług oraz budowa i modernizacja sieci elektroenergetycznej,
- współpraca samorządowa, w szczególności z miastem Radomiem i na rzecz rozwoju subregionu radomskiego,
- dbałość o ład i kompozycję przestrzenną poprzez odpowiednie ustalenia w planach miejscowych.

Obszary leśne oraz tereny zieleni:

Charakterystyka: obszary lasów i zieleni pełniące kluczowe role w systemie przyrodniczym jednostki.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych,
- prowadzenie gospodarki leśnej,
- zabezpieczenie układów przyrodniczych dla zachowania ciągłości przestrzennej systemu ekologicznego,
- ochrona przed lokalizowaniem inwestycji uciążliwych i degradujących środowisko przyrodnicze,
- racjonalne korzystanie z zasobów środowiska przyrodniczego,
- zwiększenie lesistości gminy,
- poprawa jakości środowiska przyrodniczego,
- uwzględnienie odrębnych zasad zagospodarowania dla terenów objętych ochroną przyrody zgodnie z przepisami odrębnymi.

Obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Charakterystyka: obszary i obiekty dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- rewaloryzacja istniejących zasobów oraz tworzenie nowych wartości kulturowych w przestrzeniach publicznych,
- ochrona elementów środowiska kulturowego jako istotnych dla budowania tożsamości obszarów wiejskich,
- tworzenie obrazu gminy rozwijającej się harmonijnie, wykorzystującej i szanującej swoje dziedzictwo,
- ochrona cennych obiektów i obszarów objętych ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków,
- kształtowanie krajobrazu gminy zgodnie z historycznymi uwarunkowaniami,
- wykorzystanie walorów kulturowych gminy dla rozwoju rekreacji i wypoczynku.

Tereny użytkowane rolniczo:

Charakterystyka: tereny upraw rolnych zlokalizowano w kompleksach gleb o wysokiej przydatności rolniczej oraz obiekty produkcji rolniczej.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- ograniczanie zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, zwłaszcza w odniesieniu do gruntów wysokiej jakości i przydatności dla rolnictwa (klas bonitacyjnych I-III),
- likwidacja nieekologicznych źródeł emisji zanieczyszczeń,
- prowadzenie produkcji rolnej zgodnie z zasadami dobrej praktyki rolniczej,
- utrzymanie rolniczych funkcji obszaru gminy,
- sukcesywne przeznaczenie części terenów rolnych najsłabszych gleb pod zalesienia,
- realizacja obiektów dla potrzeb produkcji rolnej, dopuszczenie realizacji nowej i rozbudowy istniejącej zabudowy zagrodowej.

Wody:

Charakterystyka: zbiorniki i ciek wodne w przestrzeni gminy oraz ich bezpośrednia otulina biologiczna.

Najważniejszymi założeniami zintegrowanej polityki rozwoju oraz ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej są:

- zachowanie naturalnego charakteru koryt cieków oraz utrzymanie naturalnego ekosystemu i ochrona przed zanieczyszczeniami,
- ewentualne wykorzystanie poszczególnych zbiorników do celów związanych z gospodarowaniem wodami,
- dążenie do niedopuszczenia do pojawiania się ryzyka powodziowego, poprzez racjonalne gospodarowanie gruntami przyległymi do cieków wodnych, w szczególności niedopuszczanie do nadmiernego zbliżania się do nich zabudowy,
- ochrona naturalnej retencji gruntów – w szczególności retencji leśnej oraz retencji na obszarach zurbanizowanych,
- ochrona wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez wdrożenie i przestrzeganie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, np. nawożenie, składowanie nawozów i kiszonek w pobliżu cieków,
- podjęcie działań mających na celu zwiększenie retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych poprzez: prawidłowe użytkowanie rolnicze gleb, prowadzenie

prac przeciwoerozyjnych, zalesianie, tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, ochronę i odtwarzanie oczek wodnych i mokradeł,

- przeciwdziałanie skutkom suszy prowadzi się zgodnie z Planem przeciwdziałania skutkom suszy z dnia 15 lipca 2021 (Dz.U. z 2021 r. poz. 1615): należy promować i w pierwszej kolejności rozważać działania zakładające naturalne metody retencji, a budowanie retencji sztucznej należy traktować jako działania ostatecznego wyboru. Nowe działania inwestycyjne w gospodarce wodnej, kształtowanie sztucznej retencji musi zostać poprzedzone szeregiem analiz, dotyczących ich warunków i procedur, które muszą być zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami środowiskowymi oraz być adekwatne do potrzeb w zakresie retencji.

Zaplanowane działania należy realizować z uwzględnieniem zapisów planów zarządzania ryzykiem powodziom i planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Obszar gminy podlega również pod Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły ustanowiony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. z 2023 r., poz. 300). Przewidziane działania dla jcwp rzecznych zgrupowane zostały w następujących kategoriach: adaptacja do zmian klimatu, edukacja i informacja, gospodarka ściekowa, kształtowanie stosunków wodnych w zlewni jcwp, ograniczenie zanieczyszczeń rozproszonych z rolnictwa, poprawa warunków dla obszarów chronionych, poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków, redukcja emisji i zrzutów substancji priorytetowych, aktualizacja programu ochrony środowiska, zapewnienie ciągłości biologicznej i morfologicznej rzek i potoków oraz zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków.

5. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa wraz z zakresem planowanych działań

Według Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako *„wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”*.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze wyznacza w województwie mazowieckim dwa rodzaje Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), uwzględniające również OSI z poziomu krajowego, wskazane w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

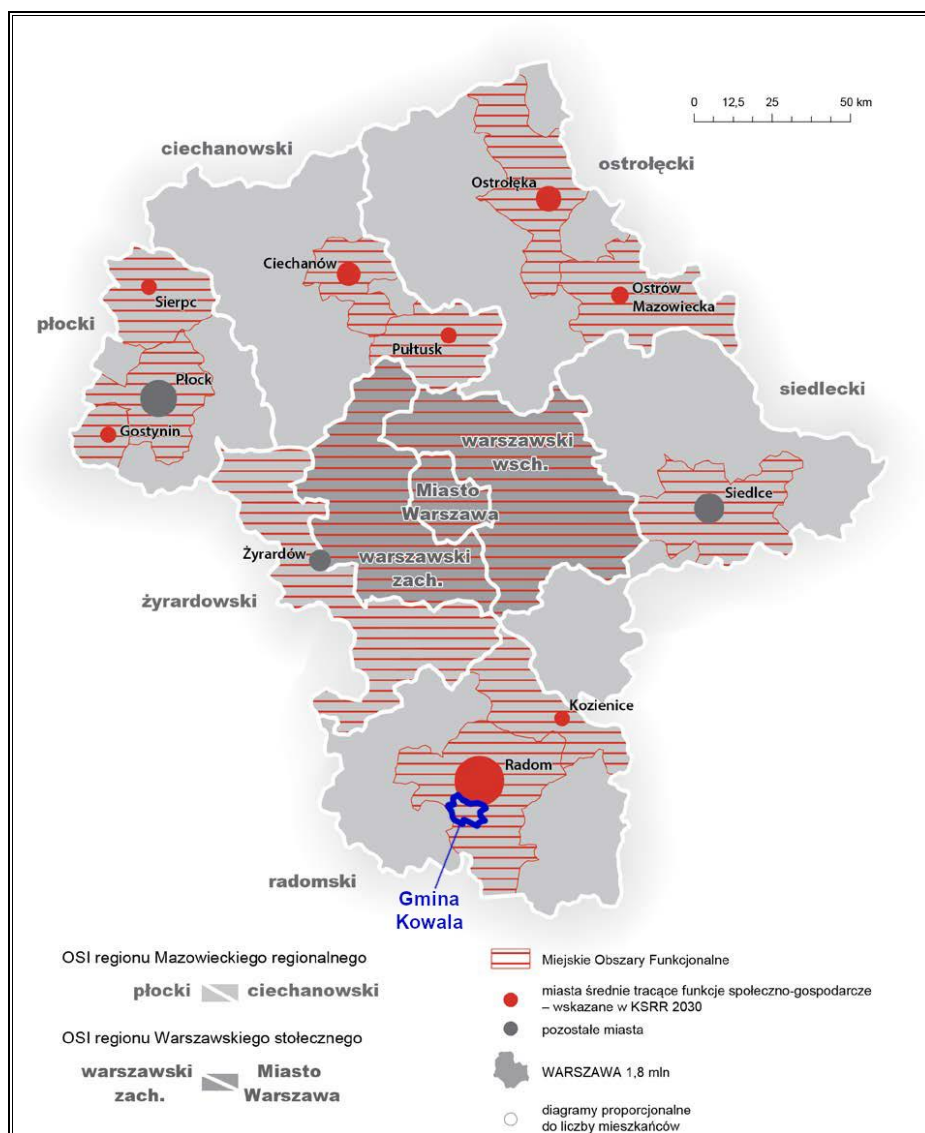
(KSRR 2030): problemowe w poziomie podregionów NUTS 3 oraz bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne.

Gmina Kowala zakwalifikowana została do następujących obszarów strategicznej interwencji:

— zidentyfikowane na poziomie wojewódzkim, wobec których politykę rozwoju adekwatną do przedmiotu delimitacji prowadzi Samorząd Województwa:

- OSI problemowe – podregiony NUTS 3:
 - OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji.
- OSI – miejskie obszary funkcjonalne (MOF) – bieguny wzrostu:
 - MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom.

Rysunek 2. Położenie Gminy Kowala na tle obszarów strategicznej interwencji w województwie mazowieckim

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Osi problemowe - OSI regionu Mazowieckiego regionalnego: Radomski obszar strategicznej interwencji

Obejmuje on radomski podregion NUTS-3 województwa mazowieckiego. Wyznaczony został w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców.

Interwencja w OSI radomskim zorientowana będzie na pobudzenie społeczno-gospodarcze, w tym restrukturyzację branż przemysłowych, aktywizację zawodową osób długotrwale bezrobotnych, wzmocnienie bazy dochodowej samorządów lokalnych i poprawę warunków życia mieszkańców. Wysoki potencjał w postaci bazy przemysłowej miast oraz funkcjonowanie uczelni wyższych, instytucji naukowych i klastrów powinny stanowić podstawę rozwoju nowych branż, w tym w obszarze przemysłu 4.0, w celu rozwoju lokalnych rynków pracy. Ponadto szansę na rozwój i wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym w zakresie przetwórstwa żywności, stwarzają specjalizacje produkcji rolniczej podregionu. Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz obszaru, zwłaszcza za pomocą zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu publicznego i niezmotoryzowanego przyczyni się do zwiększenia mobilności mieszkańców i wpłynie pozytywnie na ich aktywizację społeczną oraz zawodową. Wspierane będą działania na rzecz podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego, zwłaszcza poprzez rozwój oferty edukacyjnej, w tym ukierunkowanej na podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. Zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej będzie także kluczowe dla zatrzymania ludzi młodych w podregionie. W tym celu niezbędna będzie także poprawa dostępności do usług i infrastruktury społecznej w zakresie ochrony zdrowia.³

Działania w OSI radomskim skoncentrowane będą na wskazanych poniżej obszarach:

1. Wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru poprzez:
 - rozwój skoordynowanej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych i poprawę ich dostępności transportowej,
 - zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej i wzbogacenie bazy dydaktycznej,
 - aktywizację osób bezrobotnych i wspieranie przedsiębiorczości, w tym przez wspieranie uczenia się przez całe życie, doradztwo i kształcenie zawodowe, zapewnienie opieki nad dziećmi,
 - rozwój instytucji otoczenia biznesu,
 - poprawę dostępu do infrastruktury zdrowotnej i specjalistycznej opieki zdrowotnej,
 - rozwój strefy okołolotniskowej oraz budowę bazy logistycznej.

³ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, str. 83.

2. Poprawa dostępności obszaru poprzez:

- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych oraz uzupełnienie sieci przystanków,
- rozwój i poprawę jakości zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu zbiorowego,
- rozwój sieci tras rowerowych i infrastruktury dla pieszych.

MOF miast subregionalnych i miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze – potencjalne bieguny wzrostu: MOF Radom

W przypadku Radomia jako miasta średniego tracącego funkcje społeczno-gospodarcze niezbędne jest efektywne wykorzystanie potencjału, którym dysponuje oraz wzmacnianie współpracy w obszarach funkcjonalnych, tak aby miasto to mogło pełnić rolę „bieguna wzrostu” w swoim otoczeniu. Efektywna współpraca i współzarządzanie w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych, skoncentrowane na niwelowaniu ponadlokalnych problemów i barier rozwojowych, przyczynią się do wzmocnienia powiązań funkcjonalnych między miastem i otaczającymi je obszarami. Pozwoli to na włączenie obszarów wiejskich w procesy rozwojowe i ich pobudzenie gospodarcze. W przypadku miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, kluczowe będzie zatrzymanie lub przynajmniej spowolnienie utraty ich dotychczasowych funkcji oraz rozwój nowych gałęzi gospodarki, które pozwolą na wzmocnienie ich pozycji konkurencyjnej oraz poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej, przy jednoczesnej poprawie stanu środowiska.

W związku z powyższym istotna jest współpraca Gminy Kowala z miastem Radomiem i na rzecz rozwoju subregionu radomskiego. Sprzyjać temu będzie koncentracja współpracy na:⁴

- działaniach wspólnych dla wszystkich MOF,
- rozwoju lokalnych rynków pracy i aktywizacji zawodowej mieszkańców, w tym w zakresie dostosowania oferty edukacyjnej i doradztwa zawodowego, zapewniając równowagę popytowo-podażową na rynku pracy oraz niwelując zjawisko bezrobocia strukturalnego,
- zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej i wspieraniu przedsiębiorczości w celu rozwoju nowych gałęzi gospodarki, w tym w zakresie przemysłu przyszłości oraz zielonych (zrównoważonych) inwestycji,
- rozwoju uczelni wyższych w ośrodkach subregionalnych.

6. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy Kowala

Na terenie gminy Kowala nie wyznacza się obszarów strategicznej interwencji na poziomie lokalnym.

⁴ Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze, str. 81.

7. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Prawidłowy przebieg procesu realizacji założeń Strategii Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030 będzie kontrolowany poprzez odpowiednie wdrażanie dokumentu, a następnie jego monitoring i ewaluację.

Działania wyznaczone w dokumencie wynikają z kompetencji Gminy oraz ze zdiagnozowanych problemów i potrzeb mieszkańców. Ich koordynacja należy do obowiązku władzy wykonawczej Gminy Kowala – Wójta Gminy Kowala.

Wdrażanie Strategii będzie obejmować w szczególności.

- realizację przypisanych działań,
- ewaluację i monitorowanie procesu realizacji działań określonych w strategii,
- kreowanie i przyjmowanie propozycji nowych działań od partnerów i interesariuszy strategii,
- koordynację procesu jej aktualizacji we współpracy z Radą Gminy Kowala,
- zapewnianie promocji strategii,
- poszukiwanie, wraz z innymi podmiotami zaangażowanymi pozabudżetowych źródeł finansowania dla działań.

Wójt Gminy Kowala będzie koordynował realizację założeń Strategii, które wykonywane będą przez poszczególne referaty i pracowników Urzędu Gminy w Kowali oraz kierowników, dyrektorów gminnych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych kierunków działań przydzielonych im ze względu na posiadane kompetencje w danym zakresie.

Rada Gminy będzie wsparciem strategicznym przy realizacji strategii oraz podejmowaniu decyzji strategicznych.

Ponadto w Strategii znajdują się również działania, których realizację wspierać mogą, organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorcy z terenu gminy, partnerzy społeczno-gospodarczy. Stąd istotne jest również wdrażanie skutecznych mechanizmów współdziałania między Gminą i pozostałymi zainteresowanymi. Wszyscy partnerzy zaangażowani, realizujący działania w ramach Strategii będą aktywnie współpracować z Gminą Kowala (liderem i koordynatorem).

Rysunek 3. Podział zadań realizacji Strategii

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy będzie wdrażana poprzez wykorzystanie instrumentów obejmujących narzędzia programowe i finansowe, których zakres przedmiotowy lub kierunki wydatkowania środków podlegają bezpośredniej kontroli ze strony organów samorządu. Należą do nich m.in. programy branżowe, strategie postępowania w ramach konkretnych obszarów, uchwały budżetowe i inne dokumenty finansowe, określające krótko i długofalowe kierunki koncentracji środków finansowych, projekty międzysektorowe i międzyorganizacyjne, w tym zlecenie organizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym czy klubom sportowym.

Dodatkowo rekomendowane jest również przyjęcie i aktualizacja szczegółowych programów i planów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji w zakresie celów wskazanych w Strategii w poszczególnych dziedzinach (np. pomocy społecznej, ochrony środowiska, rewitalizacji, gospodarki niskoemisyjnej oraz pozostałych strategii i programów jednorocznych).

Wobec powyższego, dla sprawnej realizacji przedmiotowej strategii konieczne będzie opracowywanie i wdrażanie następujących dokumentów (strategii, programów, planów) wykonawczych:

- Programu Ochrony Środowiska,
- Projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- Programu Opieki nad Zabytkami,
- Wieloletniego programu gospodarowania zasobem mieszkaniowym gminy,
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych,
- Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
- Programu Profilaktyki i rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Programu Przeciwdziałania Narkomani,
- Programu Wspierania Rodziny.

Ważnym aspektem wdrażania Strategii jest również zachęcanie lokalnej społeczności do aktywnego udziału w planowaniu i realizacji zaplanowanych działań, przyczyniających się do rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy. Pełna wersja Strategii znajdować się będzie na stronie internetowej Gminy oraz dostępna będzie do wglądu w Urzędzie Gminy.

Monitoring wdrażania Strategii będzie służył identyfikacji osiągniętych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami i celami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Strategii. Będzie ona polegała na gromadzeniu i opracowywaniu pozyskanych informacji oraz danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań strategicznych.

Monitorowanie umożliwi:

- bieżącą ocenę realizacji działań i osiągnięcia celów,
- prognozowanie możliwych zmian warunków realizacji Strategii,
- podjęcie czynności naprawczych i zabezpieczających,
- informowanie lokalnej społeczności o osiągniętych efektach,
- zapewnienie spójności różnych dokumentów programowych.

Ewaluacja oznacza systematyczne zbieranie, analizę i interpretację danych w celu określenia wartości Strategii. W szerokim pojęciu proces ten musi odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy społeczności lokalnej, w wąskim zaś aspekcie ewaluacja koncentruje się na realizacji oceny zapisów strategii np. wskaźników realizacji celów i działań strategii, rozwiązywanie problemów. Ewaluacji podlegać będzie materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i ocen; oraz ocena trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałość i spójności.

Sprawozdawczość na potrzeby monitoringu i ewaluacji będzie realizowana w okresach rocznych, w oparciu o analizę wskaźnikową, na podstawie własnych danych i informacji statystyki publicznej generowanej przez Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu

Statystycznego, a także statystyk realizatorów działań. Organem odpowiedzialnym za monitorowanie będzie Wójt Gminy Kowala, który realizuje swoje zadania poprzez jednostki podległe.

Ponadto do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji Strategii i osiągniętych efektów, dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących ze sprawozdań i raportów. Bezpośrednim wskaźnikiem wykonania Strategii będzie stopień realizacji zaplanowanych w niej działań.

Informacje przede wszystkim zawarte będą w sporządzanym w terminie do dnia 31 maja każdego roku, raporcie o stanie gminy, który wynika z nałożonymi na jednostki samorządu terytorialnego zobowiązaniem wynikającym z art. 28aa ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2023 poz. 40 ze zm.). Prowadzony monitoring pozwoli na wykrycie zagrożenia w zakresie braku realizacji danego zadania i osiągnięcia założonych wskaźników oraz na ewentualną konieczność modyfikacji planowanych do realizacji działań lub podmiotów współpracujących przy ich realizacji.

Do roku od zakończenia realizacji Strategii sporządzony zostanie raport z ewaluacji zawierający podsumowanie efektów wybranych do realizacji działań w całym okresie jej wdrażania. Pozwoli to uzyskać pełny obraz i ocenę realizacji założeń Strategii. Będzie on również określał wnioski i rekomendacje, które pozwolą usprawnić proces wdrażania Strategii na kolejne lata.

8. Ramy finansowe i źródła finansowania

Zaplanowane do realizacji działania wskazane w Strategii, oprócz odpowiednich zasobów ludzkich i rzeczowych, muszą posiadać odpowiednie zasoby finansowe. Efektywna polityka rozwoju Gminy powinna wykorzystywać dostępne zewnętrzne środki finansowe oraz być dostosowana do możliwości budżetowych. Gmina Kowala, przystępując do realizacji danego działania, w pierwszej kolejności analizuje możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania na ten cel, tj.

- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego województwa, powiatu,
- fundusze europejskie dostępne,
- fundusze celowe,
- fundusze Europejskiego Instrumentu Odbudowy,
- inne fundusze związane z funkcjonowaniem Unii Europejskiej,
- środki sektora pozarządowego oraz środki prywatne w ramach partnerstwa publiczno – prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe rynku kapitałowego.

Główne źródła finansowania działań oraz wkładu własnego stanowi budżet Gminy. Część działań przewidzianych w Strategii należy do zadań realizowanych w ramach funkcjonowania gminnych jednostek organizacyjnych. Wobec tego środki na te działania pochodzą będą z dochodów własnych Gminy. Realizacja części działań zakłada również współpracę z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, stowarzyszeniami, pozostałymi partnerami. Współpraca ta może również opierać się na wspólnym finansowaniu działań, przekazaniu dotacji na ich realizację.

W poniższej tabeli przedstawiono szacunkowy harmonogram realizacji działań wyznaczonych w Strategii.

Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy Kowala

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania								Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny										
Cel operacyjny 1.1. Wysokiej jakości oferta edukacyjno-kulturowa	Zwiększenie jakości edukacji									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne; Rządowy program Maluch +.
	Ochrona zasobów kulturowych									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.
	Poszerzenie oferty kulturalnej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe (m.in. Ministerstwo Kultury) i zagraniczne.
	Wsparcie organizacji pozarządowych									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 1.2. Aktywne społeczeństwo, które nie jest wykluczone społecznie	Poprawa warunków funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie rodzin z problemami społecznymi i zagrożonych wykluczeniem społecznym									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Zapewnienie form wsparcia dla osób z uzależnieniami									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 1.3. Atrakcyjna infrastruktura sportowo-rekreacyjna	Rozbudowa infrastruktury sportowo-rekreacyjnej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania								Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo										
Cel operacyjny 2.1. Wysoka przedsiębiorczość mieszkańców	Kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców poprzez działania edukacyjne									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego									Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wprowadzenie instrumentów ułatwiających procedury formalne związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 2.2. Rozbudowana infrastruktura techniczna	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej i okołodrogowej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa infrastruktury wodociągowej									Budżet gminy; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; KPGK Sp. z o.o.; PROW 2021-2027; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej									Budżet gminy; PROW 2021-2027 Środki własne mieszkańców; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wsparcie transportu publicznego i rozwój zrównoważonej mobilności miejskiej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa sieci gazowej									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozbudowa sieci teleinformatycznej i elektroenergetycznej									Budżet gminy;

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania								Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
										Środki własne podmiotów zewnętrznych; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 2.3. Dobre warunki dla rozwoju mieszkalnictwa	Wspieranie działań służących rozwojowi budownictwa mieszkaniowego									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Modernizacja obecnych budynków i mieszkań komunalnych oraz budowa nowych									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska										
Cel operacyjny 3.1. Adaptacja do zmian klimatu	Realizacja działań niskoemisyjnych w ramach poprawy stanu powietrza atmosferycznego									Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Rozwój odnawialnych źródeł energii									Budżet gminy; Środki własne mieszkańców i podmiotów prywatnych; NFOŚiGW w Warszawie; WFOŚiGW w Warszawie; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Wzrost bezpieczeństwa									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 3.2. Dobra jakość środowiska przyrodniczego	Ochrona i poprawa stanu zasobów przyrodniczych									Budżet gminy; Budżet RDOŚ; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Edukacja ekologiczna mieszkańców									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.

Strategia Rozwoju Gminy Kowala na lata 2023-2030

Cel operacyjny	Kierunki działań	Okres wdrażania								Planowane koszty realizacji zadania/ Planowane źródło finansowania.
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	
	Sprawny system gospodarowania odpadami									Budżet gminy; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
Cel operacyjny 3.3. Ukształtowany ład przestrzenny	Współpraca gminy na poziomie ponadlokalnym									Budżet gminy; Środki własne jednostek zewnętrznych; Publiczne pozabudżetowe fundusze krajowe i zagraniczne.
	Poprawa spójności zagospodarowania przestrzennego									Budżet gminy.

Źródło: Opracowanie własne

Poniżej opisano fundusze i środki zewnętrzne, które stanowią potencjalne źródła finansowania działań strategicznych.

Fundusze Europejskie na lata 2021-2027

Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Fundusz Spójności (FS), Europejski Fundusz Społeczny+ (EFS+) oraz Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST).

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego służy wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej UE, w tym ma łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.

Fundusz Spójności służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).

Europejski Fundusz Społeczny+ ma być głównym narzędziem UE służącym zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki.

Powyższe fundusze polityki spójności będzie uzupełniał **Fundusz Sprawiedliwej Transformacji**. Jest on częścią Europejskiego Zielonego Ładu (European Green Deal) i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji, a jego celem jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.

W ramach **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich** wspierany jest rozwój wsi i obszarów wiejskich oraz sektor rolno-spożywczy. W perspektywie na lata 2021-2027 wyznaczono dziewięć celów w zakresie: zapewnienia rolnikom godziwych dochodów, zwiększenia konkurencyjności, poprawy pozycji rolnika w łańcuchach wartości, przyczyniania się do łagodzenia skutków zmian klimatu i przystosowywania się do nich, a także do zrównoważonej produkcji energii, wydajnego gospodarowania glebą, różnorodności biologicznej i krajobrazu rolniczego, zmian strukturalnych i wymiany pokoleń, zatrudnienia i wzrostu gospodarczego na obszarach wiejskich, zdrowia, żywności i oporność na środki przeciwdrobnoustrojowe.

Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wspierają przedsięwzięcia, w formie instrumentów

zwrotnych, z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej, ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową.

Rządowy Fundusz Dróg

Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg (RFRD) stanowi kompleksowy instrument wsparcia realizacji zadań na drogach zarządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Jego celem jest przyspieszenie powstawania nowoczesnej i bezpiecznej infrastruktury drogowej na szczeblu lokalnym, stanowiącej ważny element prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gospodarki oraz przyczyniającej się do poprawy poziomu życia obywateli.

Funduszu ma również na celu poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej, a także poprawę oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych. Rozwój lokalnej infrastruktury drogowej stanowi przy tym działanie komplementarne do inicjatyw podejmowanych na szczeblu krajowym w odniesieniu do budowy systemu autostrad i dróg ekspresowych, przyczyniając się do stworzenia spójnego i zintegrowanego systemu transportowego.

Program Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Wyjątek stanowi jeden program – Ochrona zabytków, w ramach którego osoby fizyczne mogą również składać wniosek o wsparcie.

Fundusze norweskie i EOG 2014-2021

Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (czyli tzw. Fundusze norweskie i EOG) to forma bezzwrotnej pomocy zagranicznej przyznanej przez Islandię, Norwegię, i Lichtenstein nowym członkom UE – kilkunastu państwom Europy Środkowej i Południowej oraz krajom bałtyckim. Głównym celem Funduszy norweskich i Funduszy EOG jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

Za koordynację wdrażania Funduszy norweskich i EOG w Polsce odpowiada Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju.

Programy w ramach III edycji Funduszy norweskich i EOG będą wdrażane do 2024 r. Wyjątek stanowi Fundusz Współpracy Dwustronnej, który będzie wdrażany do 30 kwietnia 2025 r.

Do programów tych należą:

- Rozwój przedsiębiorczości i innowacje,
- Rozwój Lokalny,
- Badania naukowe,
- Edukacja,
- Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu,
- Kultura,
- Zdrowie,
- Sprawiedliwość,
- Sprawy Wewnętrzne,
- Fundusz Współpracy Dwustronnej,
- Pomoc Techniczna,
- Fundusz NGO,
- Social Dialogue-Decent Work.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)

Jest to kompleksowy program reform i projektów strategicznych. Jego celem jest wzmocnienie odporności gospodarczej i społecznej oraz budowa potencjału polskiej gospodarki na przyszłość. Powyższy Program ma odbudować kondycję gospodarki po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 i zapewnić jej większą odporność na przyszłe nieprzewidziane okoliczności. Środki przyznawane w ramach programu mają być przeznaczone na modernizację technologiczną, trafić do rodzimych firm oraz poprawić jakość życia Polaków i konkurencyjność naszej gospodarki.

W ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności Polska będzie miała do dyspozycji ok. 58,1 mld euro, w tym: 23,9 mld euro w formie dotacji oraz 34,2 mld euro w pożyczkach. Czas na wykorzystanie tych środków to rok 2026.

Środki muszą być przeznaczone na konkretne inwestycje, wpisujące się w kluczowe obszary dla UE: infrastruktura, transport, energia i środowisko, innowacje, cyfryzacja, zdrowie, społeczeństwo oraz spójność terytorialna.

Wobec powyższego, Plan odbudowy ma na celu zbudowanie odporności poprzez realizację projektów w następujących obszarach:

1. Odporne społeczeństwo:
 - Ochrona zdrowia.
 - Edukacja.
2. Odporne państwo:

- Cyfryzacja usług publicznych
 - Infrastruktura i komunikacja
3. Odporna gospodarka:
- Umiejętności.
 - Nowe technologie.
4. Odporne środowisko:
- Budynki.
 - Energetyka.

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018 – 2027 (PROO) i Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)

PROO to program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu będą przydzielane na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych. Dotacje będzie można uzyskać zarówno na realizację wieloletniej strategii rozwoju organizacji, budowę kapitału żelaznego, ale także np. na zaspokojenie nagłych potrzeb w sytuacjach awaryjnych. Są uruchamiane konkursy dla mediów obywatelskich, organizacji strażniczych, think tanków.

Celem FIO jest natomiast dofinansowywanie projektów mających na celu zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Dotację można otrzymać na projekt społeczny. Zakres możliwych do zrealizowania działań obejmuje wszystkie obszary działalności pożytku publicznego. W ramach Programu wydzielone zostały cztery priorytety: „Małe Inicjatywy”, „Aktywne Społeczeństwo”, „Aktywni Obywatele”, „Silne Organizacje Pozarządowe”.

Fundusz Inwestycji Samorządowych

Fundusz Inwestycji Samorządowych zarządzany jest przez Polski Fundusz Rozwoju. Fundusz powstał z myślą o zapewnieniu kapitału niezbędnego dla realizacji inwestycji realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Fundusz oferuje kilka instrumentów finansowych: kapitał wspólnika/akcjonariusza, pożyczka wspólnika/akcjonariusza, dług podporządkowany względem finansowania bankowego. Samorządy dokonują wyboru wspólnika, jako akcjonariusza w trybie procedur konkurencyjnych. Głównymi sektorami objętymi tą formą finansowania są zadania użyteczności publicznej i zadania własne jednostek samorządu terytorialnego, w tym głównie drogi, ulice, mosty, sektor wodno – kanalizacyjny, infrastruktura społeczna, gospodarka odpadami, transport zbiorowy, ciepłownictwo, ochrona zdrowia. Samorządy mogą pozyskać również środki na obiekty: infrastruktury sportowej, infrastruktury wspierającej biznes czy infrastruktury miejskiej.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Analiza SWOT – wymiar społeczny	14
Tabela 2. Analiza SWOT – wymiar gospodarczy	14
Tabela 3. Analiza SWOT – wymiar przestrzenny (środowisko i infrastruktura)	15
Tabela 4. Problemy, przyczyny i potrzeby rozwojowe gminy	17
Tabela 5. Cele strategiczne i operacyjne	19
Tabela 6. Cel strategiczny 1. Wysoki kapitał ludzki i społeczny	22
Tabela 7. Cel strategiczny 2. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i mieszkaniowo	27
Tabela 8. Cel strategiczny 3. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska	32
Tabela 9. Harmonogram realizacji działań Strategii Rozwoju Gminy Kowala	52
Rysunek 1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Kowala	38
Rysunek 2. Położenie Gminy Kowala na tle obszarów strategicznej interwencji w województwie mazowieckim	44
Rysunek 3. Podział zadań realizacji Strategii.....	48